

UNIVERZITA PAVLA JOZEFA ŠAFÁRIKA V KOŠICIACH
PRÁVNICKA FAKULTA

PRIAMA A NEPRIAMA DEMOKRACIA V PODMIENKACH
SLOVENSKEJ REPUBLIKY (VOĽBY A REFERENDUM)

Košice, 2013

Martin Kochan

UNIVERZITA PAVLA JOZEFA ŠAFÁRIKA V KOŠICIACH
PRÁVNICKA FAKULTA

PRIAMA A NEPRIAMA DEMOKRACIA V PODMIENKACH
SLOVENSKEJ REPUBLIKY (VOĽBY A REFERENDUM)

BAKALÁRSKA PRÁCA

Študijný program : Právo
Študijný odbor: 3.4.1 Právo
Školiace pracovisko : Katedra ústavného práva a správneho práva
Vedúci záverečnej práce - školiteľ: JUDr. Štefan Kseňák PhD.

Košice, 2013

Martin Kochan

Čestné prehlásenie:

Čestne prehlasujem, že bakalársku prácu na tému *Priama a nepriama demokracia v podmienkach Slovenskej republiky (voľby a referendum)* som vypracoval sám, pomocou odbornej literatúry, ktorá je uvedená v závere bakalárskej práce.

.....

podpis autora práce

Podakovanie:

Hneď na úvod chcem poďakovať môjmu konzultantovi JUDr. Štefanovi Kseňákovi PhD., bez ktorého by práca nemala podobu akú má. Zvlášť sa chcem poďakovať za inšpiratívne myšlienky, cenné rady, pripomienky a usmernenia, ktoré výrazne ovplyvnili obsah a výpovednú hodnotu bakalárskej práce.

Abstrakt

KOCHAN Martin: Priama a nepriama demokracia v podmienkach Slovenskej republiky (voľby a referendum)[Bakalárska práca] /Martin Kochan. - Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. Právnická fakulta: Katedra ústavného a správneho práva. - Vedúci bakalárskej práce: JUDr. Štefan Kseňák PhD. – Stupeň odbornej kvalifikácie: Bakalár. Košice, 2013, počet strán: 47.

Bakalárska práca sa venuje problematike formám priamej a nepriamej demokracie na území Slovenskej republiky so špecifikáciou na voľby a referendum.

Cieľom práce je teoretické vymedzenie inštitútov priamej a nepriamej demokracie a ich priame prepojenie na aktuálne podmienky v Slovenskej republike. Autor práce sa zameriava najmä na voľby a referendum, ktoré považuje za najpodstatnejšie inštitúty. Pri aplikácii jednotlivých teoretických poznatkov ponúka autor, ako odborný tak aj vlastný pohľad na danú problematiku.

Význam práce spočíva najmä vo vymedzení prepojenia teoretických vedomostí s praxou a vlastnom pohľade autora práce vo forme *de lege ferenda*.

Kľúčové slová:

priama demokracia, nepriama demokracia, voľby, referendum, elektronické voľby, parlamentné voľby

Abstract

KOCHAN, Martin: Direct and indirect democracy in Slovak Republic (election and referendum)[Bachelor Thesis] /Kochan Martin. – Pavol Jozef Šafárik University in Košice. Faculty of Law: Department of Constitutional Law and Administrative Law. – Thesis supervisor: JUDr. Štefan Kseňák PhD. – Degree of Qualification: Bachelor. Košice, 2013. 47 p.

Bachelor thesis deals with the issue of direct and indirect forms of democracy in the Slovak Republic with the specification for the elections and referendum.

The aim of this work is theoretical definition Institutes of direct and indirect democracy and a direct link to the current conditions in the Slovak Republic. By work focuses mainly on elections and referendum, which it considers most important institutes. In the application of theoretical knowledge offered by the author, as well as expert personal view on the issue.

The importance of the work lies mainly in the definition link theoretical knowledge with practice and view of the author's own work in the form of *de lege ferenda*.

Key words:

direct democracy, indirect democracy, votes, referendum, electronic voting, elections

Obsah

Úvod	9
1 Teoretické východiská	11
1.1 Demokracia	11
1.1.1 Krátky prehľad demokracie ako pojmu	12
1.1.2 Členenie a formy demokracie	14
1.2 Zdroje legitimacy	21
1.2.1 Teoretické vymedzenie pojmu	22
2 Voľby	23
2.1 Druhy volieb	24
2.2 Parlamentné voľby	25
2.2.1 Slovensko ako parlamentná demokracia	25
2.2.2 Volebné de lege ferenda	26
2.2.3 E-voľby	29
2.2.4 Ochrana ústavnosti a zákonnosti volieb	33
3 Referendum	35
3.1 Pojem referendum	35
3.2 Legálne vymedzenie	36
3.2.1 Celoštátne referendum	37
3.3 Subjekty referenda	38
3.4 Predmet referenda	39
3.5 Výhody a námietky voči referendu	41
Záver	43
Zoznam použitej literatúry	44

Zoznam použitých skratiek:

SR	- Slovenská republika
NR SR	- Národná rada Slovenskej republiky
Z. z.	- Zbierky zákonov SR
EU	- Európska únia
ZEÚ	- Zmluva o Európskej únii
čl.	- článok
Ústavný súd SR	- Ústavný súd Slovenskej republiky

Úvod

„Podstata demokracie je v administrácii a samospráve. Demokracia nie je panovanie.“

Tomáš Garrigue Masaryk

V úvode bakalárskej práce by som rád stanovil cieľ, ktorý chcem touto bakalárskou prácou dosiahnuť. Hlavným cieľom je predostrieť aspekty priamej a nepriamej demokracie a jej formy, ako sú voľby a referendum a prezentovať ich ako právno-spoločenské javy jednak vo všeobecnej a jednak v konkrétnej rovine.

V súčasnej dobe, plnej informačných technológií, kde ľudia môžu ľahko získať informácie ohľadom ľubovoľného sociálno-spoločenského javu, vidím veľký deficit z úrovňou právnych vedomostí suveréna v spoločnosti. V demokratickom usporiadaní, v ktorom sa Slovenská republika práve nachádza, hrá prím zastupiteľská demokracia. Aj toto sú z jedny z dôvodov, prečo som si danú tému zvolil. Pociťujem potrebu zdôrazniť silu a možnosti, ktoré dáva zastupiteľská demokracia svojim občanom, pri správe vecí verejných. Takisto netreba zabúdať na referendum, ktoré predstavuje želateľný doplnok tej nepriamej. Takto sa možnosť voličov, ovplyvniť verejné dianie, neobmedzuje len na volebný akt, ale majú väčšiu možnosť participovať pri verejných veciach, formou hlasovania o zásadných verejných otázkach.

Vzhľadom na to, že téma volieb a referenda je obzvlášť obširna, je potrebné poznamenať, že sa nebudem zaoberať celou problematikou daných inštitútov, ale len jednotlivým otázkam, ktoré ja osobne považujem za dôležité spomenúť. Možno *in futuro* budem mať tu možnosť sa danou témou zaoberať podarí sa mi zhrnúť celú problematiku do jedného celku. Obsah tejto práce budem chcem rozoberať nielen v rovine *de lege lata*, ale aj v rovine *de lege ferenda*.

Bakalárska práca je rozdelená na 3 kapitoly. V prvej kapitole vymedzím základné pojmy a predostriem ich prepojenie s aktuálnym stavom v Slovenskej republike. V druhej a tretej kapitole sa venujem výlučne referende a voľbám a to vo veciach, určitých konkrétnych otázok. Pri vymedzovaní používam spôsob porovnávania aktuálnej právnej úpravy a reálnej spoločenskej situácie. Argumentáciou podám námietky voči legálnemu stavu vyššie spomenutých inštitútov a pokúsim sa predostrieť ich možné riešenie, ktoré

budem prezentovať ako vlastný názor na danú problematiku. Prispieť vlastným stanoviskom k odbornej diskusii je aj jedným z cieľov tejto práce.

V práci sa nechcem venovať celej problematike volieb a referenda, ale len niektorým špecifickým otázkam.

1 Teoretické východiská

V súvislosti s pojmami voľby a referendum je potrebné pochopiť teoretické východiská, s ktorých vychádzajú, čo je aj účelom tejto kapitoly. Demokracia¹ a legitimita sú jednoznačne tie pojmy, s ktorých by sme mali vychádzať. Z tohto dôvodu, považujem za viac ako potrebné sa týmito pojmami zaoberať a to z historického ako aj zo súčasného hľadiska. V prospech tohto hovorí aj argument, že voľby a referendum sa uskutočňujú pravidelne len v demokratickej spoločnosti.

Základom demokracie je spoločnosť. Moc vykonávaná skupinou ľudí nad ostatnými je stále sa opakujúcim znakom všetkých spoločností. Spoločnosť tak ako ju poznáme, by nemohla existovať bez pravidiel a vlády jedných nad druhými. Aby vláda nemusela používať nátlak ako prostriedok každodennej politiky vymyslela cestu ako presvedčiť občanov, že jej správanie je ospravedlniteľné a to legitimitou. Človek sa rodí v spoločnosti, v ktorej existuje právo a v nej aj umiera. Tu si dovoľím pripojiť názor, známeho teoretika Knappa, na spoločnosť: Jednotlivec v nej prežíva celý svoj individuálny (ontologický) vývoj. Právo z človeka robí občana a tým vlastne rozdeľuje jeho osobnosť. Zároveň sa ale právo na celom svete a oddávna vyhýba pojmu človek.²

1.1 Demokracia

Demokracia patrí medzi najfrekvencovanejšie, ale súčasne najspornejšie pojmy v oblasti politiky a štátovedy. Systematicky rozpracované a ucelené učenie o demokracii ponúka už Aristoteles. Zásadne sa zamýšľala nad otázkou stálosti a udržania demokracie: *„Pre zákonodarcu a tých, ktorí chcú zaviesť také zriadenie je najväčšou a jedinou úlohou nie založiť ju, ale skôr udržať. Nie je totiž také ťažké, aby nejaké zriadenie trvalo deň, dva alebo tri“*. Aristoteles navyše hovorí o viacerých druhoch demokracie: *„Demokracia sa jednoducho nemá vymedzovať tak, ako to teraz niektorý robia, že je to zriadenie, kde*

---

¹ Termín demokracia je gréckeho pôvodu a z etymologického hľadiska znamená „vláda ľudu“ (grécky výraz „*demokracia*“ je zložený z dvoch slov, „*demos*“ - ľud a „*kratia*“ - vláda). Pozri napr.: KRESÁK, P.: *Občan a demokracia*. Bratislava: Polygrafia SAV, 1997, s. 53, ISBN 8096716972.

² Bližšie pozri: KNAPP, V.: *Teorie Práva*. Praha: C.H.Beck 1995, s. 13, ISBN 8071790281.

*rozhoduje množstvo ... skôr sa musí pamätať, že demokracia je tam, kde vládnu slobodní“.*³ Som toho názoru, že je veľmi dôležité takéto chápanie demokracie, lebo bez existencie slobody, by inštitút volieb nenaplňal svoju úlohu a to bez ohľadu na dokument, v ktorom by štát slobodu, ako základnú zásadu, deklaroval.

1.1.1 Krátky prehľad demokracie ako pojmu

Demokracia je polyvalentný pojem, ktorý je rôzne chápaný a býva skúmaný z viacerých hľadísk. Pokusy zhromaždiť rôzne definície demokracie skončili za číslom tristo.⁴ V súlade s týmto názorom, bolo by nemožné obsiahnuť celú problematiku názorov a názorov na demokraciu v práve tohto rozsahu, preto spomeniem len tie najfrekventovanejšie a podľa mňa najpodstatnejšie.

Pojem demokracia je starší ako 2500 rokov.⁵ Vďaka za vznik demokracie ako takej je pripisovaná Grécku, kde sa objavila po prvý krát a práve z tohto obdobia a od tamojších filozofov poznáme najznámejšie diela, ktoré sa venovali fungovali spoločnosti. Počas dlhého historického vývoja, ktorým si demokracia prešla, sa určite menil jej obsah ako aj význam, ktorý si predstavitelia štátnej moci upravovali, podľa toho, ako im to vyhovovalo. Z tohto dôvodu sa môže zdať, že demokracia je len vágnym pojmom a myslím si, že je to právnom. Pojem demokracia musíme skúmať z viacerých pohľadov aby sme docielili čo najprecíznejšie vyjadrenie.

Podľa Platóna je pre demokratickú ústavu charakteristické, že ľudia sú slobodní, štát je plný slobody a voľnosti slova a že každý v ňom môže robiť, čo chce.⁶

Aristoteles dopĺňa jeho vymedzenie o podstatnú vec a to je, že demokracia je tam, kde vládnu slobodní.⁷ Aristoteles napokon podáva aj prehľad spoločných vlastností všetkých demokracií respektíve predpokladov, za ktorých vôbec možno určitú formu vlády kvalifikovať ako demokratickú.⁸ Predpokladom demokratického zriadenia je sloboda...

---

³ BRÖSTL, A.- DOBROVIČOVÁ, G.- KANÁRIK, I.: *Základy štátovedy*. Košice: UPJŠ, 2007, s. 50-51, ISBN 9788070976791.

⁴ FILIP, J.- SVATOŇ, J.- ZIMEK, J.: *Základy štátovedy*. Brno: MU, 2006, s. 111, ISBN 9788021040571.

⁵ FILIP, J.- SVATOŇ, J.- ZIMEK, J.: *Základy štátovedy*. Brno, MU, 1997, s. 111, ISBN 9788021040571.

⁶ Bližšie pozri: PLATÓN: *Ústava*. Bratislava: Pravda, 1980, s. 143.

⁷ Porovnaj: ARISTOTELES: *Politika*. Bratislava: Pravda, 1988, s. 129.

⁸ Porovnaj: BRÖSTL, A.- DOBROVIČOVÁ, G.- KANÁRIK, I.: *Základy štátovedy*. Košice: UPJŠ, 2007, s. 65, ISBN 9788070976791.

K slobode však patrí po prvé to, že sa striedavo poslúcha a vládne. Druhým znakom je, že každý žije ako chce. To je teda druhá vlastnosť demokracie. Z toho pochádza požiadavka neposlúchať najlepšie nikoho, alebo ak to nie je možné, tak len striedavo. Aj to teda prispieva k slobode v zmysle rovnosti.⁹

Spinoza definuje demokraciu ako obecný spolok ľudí, ktorý ako celok má zvrchované právo ku všetkému, čo existuje.¹⁰ Práve tento druh vlády má u Spinozu najväčšie sympatie. Demokratická vláda je najprirodzenejšia, pretože sa najviac podobá slobode, ktorú poskytuje príroda. Človek v nej prenáša svoje práva na väčšinu spoločnosti, ktorých je časťou, a tak zostávajú všetci rovní, ako boli v stave prirodzenom.¹¹

Krehkosť demokracie ako zriadenia vyjadril Hobbes. Už tým, že sa zakladatelia štátu schádzajú, vytvárajú demokraciu, tá trvá, dokiaľ trvá zhromaždenie. Ľud musí udržať zvrchovanú moc, musí byť známi deň a miesto zhromaždenia, demokracia sa ustanovuje vzájomnými zmluvami jednotlivcov s ostatnými jednotlivcami- nie jednaním jednotlivcov s ľudom. Tieto zmluvy sa uzatvárajú medzi jednotlivými občanmi, ktorý sa zmluvou viažu svoju vôľu podriaďovať vôli väčšiny.¹²

Posledným teoretikom, ktorého spomeniem, je môj obľúbený filozof Jean-Jacques Rousseau. O demokracii sa zmieňuje v svojom diele O spoločenskej zmluve. Hovorí že pravá demokracia, ak berieme to označenie v priamom jeho význame, nikdy v skutočnosti nebola a taktiež nebude.¹³ Ďalej dodáva, že nie je vlády, ktorá by podliehala toľkým občianskym vojnám a vnútorným búrkam, ako demokracia či vláda ľudu, nakoľko žiadna nesmeruje tak mocne a nepretržite ku zmene vládneho útvaru a nevyžaduje väčšej bdelosti a odvahy k tomu, aby bola zachovaná. Práve v tejto ústave sa musí každý občan vyzbrojiť silou a vytrvalosťou a každý deň si v hĺbke svojho srdca hovoriť, to čo si hovoril jeden šľachetný vojvoda na poľskom snemu: *Malo periculosam libertatem, quam quietum servitium* (Radšej sloboda s jej nebezpečenstvami ako pokoj otroctva).¹⁴ V tejto súvislosti je potrebné pripomenúť, že Rousseau priamu demokraciu nepomenúva, ale naráža priamo na ňu.

---

⁹ Porovnaj: ARISTOTELES: *Politika*. Bratislava: Pravda, 1988, s. 19

¹⁰ Porovnaj: SPINOZA, B.: *Traktát theologicko-politický*. Praha: Tribuna, 1922, s. 279.

¹¹ Porovnaj: SPINOZA, B.: *Traktát theologicko-politický*. Praha: Tribuna, 1922, s. 282.

¹² Porovnaj: HOBBS, T.: *Výbor z diela*. Praha: Svodoba, 1988 s. 197-198.

¹³ Pozri: ROUSSEAU, J.-J.: *O spoločenských smlouvách*. Praha: Aleš Čeněk, 2002, s. 86, ISBN 8086473104.

¹⁴ Pozri: ROUSSEAU, J.-J.: *O spoločenských smlouvách*. Praha: Aleš Čeněk, 2002, s. 88, ISBN 8086473104.

Demokracia je jednou z kľúčových kategórii štátovedy politickej teórie a praxe, politológie, práva ale aj ďalších vedných disciplín.¹⁵ Aj toto tvrdenie potvrdzuje moju tézu na začiatku, že pojem demokracia je potrebné vykladať v širokých rozmeroch a jednoliaty výklad tohto pojmu nie je možný.

Z hľadiska procedurálneho prístupu možno považovať demokraciu za pravidlá konštituovania politickej moci a a jej fungovania.¹⁶ Práve takéto pravidlá fungovania štátnej moci, upravujú, či občan sa zúčastňuje priamo na správe *res publicae*, alebo sú veci verejné spravované nepriamo a to zástupcom, ktorého si občan volí.

1.1.2 Členenie a formy demokracie

Historicky sa postupne ujímalo členenie demokracie na **priamu** a **nepriamu** (zastupiteľskú, reprezentatívnu).¹⁷ Takéto členenie vychádza z toho, ako sa občan reálne zúčastňuje na správe vecí verejných a na štátnej moci. Pojem verejnej veci naša ústava ani iné právne normy, tvoriace súčasť nášho právneho poriadku, nedefinujú.¹⁸ Pomocou použitia praxe a právnej teórie by sme sem mohli zaradiť napr. zneužívanie právomoci verejného činiteľa, činnosť štátnych orgánov a orgánov samosprávy, ako aj výkon volebného práva a hlasovanie v referende. K takémuto členeniu z teoretického, a dá sa povedať aj z praktického hľadiska došla na prelome 18./19. storočia.¹⁹ V aktuálnej situácii je pomer medzi priamou a reprezentatívnou demokraciou zreteľne naklonený v prospech tej zastupiteľskej. Ale v záujme posilnenia legitimacy a demokratického zriadenia, ktoré je deklarované v Ústave SR²⁰, je možné očakávať v budúcnosti zvýšenie využívania priamej demokracie, v dôsledku väčšieho využívania moderných komunikačných technológií, aj keď, je potrebné poznamenať, že to bude závisieť, len od politických elít a to môže byť práve problém.

---

¹⁵ Porovnaj: POSLUCH, M.- CIBULKA, E.: *Štátne právo Slovenskej republiky*. Šamorín, Heuréka, 2006, s. 57, ISBN 8089122310.

¹⁶ Bližšie k uvedenej koncepcii pozri: POSLUCH, M.- CIBULKA, E.: *Štátne právo Slovenskej republiky*. Šamorín, Heuréka, 2006, s. 58, ISBN 8089122310.

¹⁷ Porovnaj: BRÖSTL, A.- DOBROVIČOVÁ, G.- KANÁRIK, I.: *Základy štátovedy*. Košice: UPJŠ, 2007, s. 67, ISBN 9788070976791.

¹⁸ Bližšie pozri: ČIČ, M. a kol.: *Komentár k ústave Slovenskej Republiky*. Bratislava: Eurokodex, 2012, 163 s. ISBN 9788089447930.

¹⁹ Porovnaj: GRYGOVÁ, E.: *Plebiscit a referendum v modernej demokracii*. In *Právny obzor*, 1990, č.6, s. 457.

²⁰ Pozri: Zákon NR SR č. 460/1992 Z. z. Ústava SR

Nikto z nás nemôže s určitosťou povedať, aký je ten správny pomer používania priamej a nepriamej demokracie. Preto ja tu pokúsím prestrieť niekoľko kladov a záporov, ktoré sa často opakujú v právnej vede.

Výhody priamej demokracie:

- a) občania priamo zasahujú do politiky,
- b) väčší rozsah kontroly v politike,
- c) možnosť presadenia názorov jednotlivcov.

Námietky proti priamej demokracii:

- a) logistická a politická nepraktickosť a neefektívnosť,
- b) politicko-technická a intelektuálna nekompetencia bežných občanov,
- c) neschopnosť bežných občanov rozpoznať svoje vlastné záujmy a pravé záujmy celej komunity,
- d) politická ľahostajnosť bežných občanov,
- e) náchylnosť bežných občanov k obľúbeniu si demagógov a strach z nestability,
- f) nedostatok zmyslu pre zodpovednosť,
- g) moc peňazí,
- h) konflikt so zastupiteľskou demokraciou,
- i) manipulácia spôsobu podávania otázky,
- j) konzervativizmus.²¹

Pre moju prácu je vymedzenie priamej a nepriamej demokracie rovnako dôležité. Keďže nosnou témou mojej práce sú voľby a referendum, tak ostatné formy či priamej, alebo nepriamej demokracie spomeniem len okrajovo.

---

²¹ Porovnaj: VERHULST, J.- NIJEBOER, A.: *Priama demokracia. Fakty a argumenty k zavedeniu občianskej iniciatívy a referenda*. Brusel: Democracy International, 2007, s. 10, ISBN 9789078820055.

1.1.2.1 Priama demokracia a jej formy

Za priamu demokraciu alebo bezprostrednú demokraciu možno považovať všetky organizačné formy, v ktorých sa ľud ako suverén alebo ako „prvotný orgán“ štátu stáva činným, sám a bez sprostredkovania spolupôsobí pri tvorbe štátnej vôle.²² Z toho môžeme vyvodit', že ľud sám vykonáva moc ako jej nositeľ a nedeleguje ju na iný orgán, t.j. neexistuje medzi nimi žiadny medzičlánok a to je základný rozdiel medzi priamou a zastupiteľskou demokraciou. V súvislosti s uplatňovaním tejto formy demokracie sa jednotlivец dostáva do dvojitého postavenia. Na jednej strane je suverénom a sám sa podieľa na rozhodovaní na strane druhej sám podlieha účinkom rozhodnutí, ktoré učinil. Priama demokracia tým pádom stiera rozdiely medzi vládnucimi a ovládanými, dochádza k ich stotožneniu.²³

Organizácia štátu, kde neexistujú zastupiteľské orgány a ľud sám ako suverén rozhoduje o verejných záležitostiach je „čistá“ forma priamej demokracie, ktorá existovala napr. v Aténach v starom Grécku.²⁴²⁵ Takúto správu vecí verejných, formou zhromaždení alebo výboroch, by už nebolo možné uskutočniť v dnešnej dobe na celoštátnej úrovni, keďže si treba uvedomiť, že aj v minulosti bola aplikovaná iba na relatívne malých územiach mestských štátov (Atény mali len niekoľko desiatok tisíc obyvateľov).²⁶ Ako som už spomínal, v moderných demokratických štátoch, ku ktorým sa verne hlási aj Slovenská republika, slúži priama demokracia skôr ako doplnok tej zastupiteľskej a to najmä formou referenda. V tejto súvislosti sa zvykne v právnej teórii používať iný pojem, ktorý výstižnejšie reflektuje priamu demokraciu v dnešnej praxi. V prípade vyzvania ľudu prostredníctvom referenda na politické rozhodovanie, môže zaujímať stanovisko iba k už

---

²² BRÖSTL, A. - DOBROVIČOVÁ, G. - KANÁRIK, I.: *Základy štátovedy*. Košice: UPJŠ, 2007, s. 67, ISBN 9788070976791.

²³ Pozri: SVÁK, J.-CUBULKA, E.: *Ústavné právo Slovenskej republiky. Osobitná časť*. Bratislava, BVŠP a EUKÓDEX, 2009, s. 606, ISBN 9788089363353.

²⁴ Označenie „čistá“ môže vyznieť z dnešného pohľadu zvlášť, keďže sa vzťahovala len na mužov na 20 rokov, ktorý disponoval občianskymi právami toho ktorého mestského štátu a zároveň sa musel narodiť v rodine občana. Právo podieľať sa na správe vecí verejných nebolo udelené ženám, otrokom ani cudzincom. Formy kto je a kto nie je občanom a spôsoby určovania sa často menili.

²⁵ Táto forma nebola realizovaná len z dôvodu jej funkčnosti ale Aristotelova predstavovala politická participácia hodnotu sama osebe a človek sa mohol verejne realizovať iba cez túto formu. Bližšie: CISAŘ, O.: *Občiansky republikanismus a deliberatívni demokracie*. In: *Demokracie. Teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepřátelé a perspektivy demokracie*. Brno: MU v Brně, 2007, ISBN 978802104249, s. 85. Rousseau ju zase chápal ako určité vyššie poslanie. Je veľmi smutné, že v súčasných nemožno takto hovoriť o našich politických elitách.

²⁶ K tomu to obmedzeniu sa vyjadril aj veľký zástanca priamej demokracie J.J. Rousseau: „*Som proti prirodzenému rádu, aby veľký počet vládol a aby malý počet bol ovládaný. Nemôžem si predstaviť, že by ľud zostal stále zhromaždený, aby sa zaoberal verejnými záležitosťami a je zrejme, že by nemohol na to zriadiť výbory, bez toho aby sa zmenila forma správy.*“

pripraveným a formulovaným otázkam ale návrhom zákonov. Aj preto je ťažké hovoriť v týchto prípadoch o priamej demokracii. Peter Pernthaler za výstižnejší považuje termín polopriama demokracia.²⁷

Vyššie popísaná priama demokracia je jedna z možností, ako ja jednotlivec môže zapojiť do rozhodovania, pritom je v praxi uskutočniteľná vo viacerých formách. Jednotlivé formy sa vyprofilovali počas historického vývoja demokracie. V jednotlivých publikáciách je ťažké nájsť ich jednotný výpočet a široká verejnosť si jednoducho predstavuje priamu demokraciu ako dennodenné chodenie k urnám a odpovedaniu na otázku, v dôsledku čoho sa k nej stavia negatívne, je podľa mňa nutné zosumarizovať a stručne charakterizovať jednotlivé formy, o čo sa aj ďalej pokúsim.

Jednotlivé formy a frekvencovanosť ich využívania je odlišná pri každej krajine. Priama demokracia s referendum a iniciatívou možno patria k všednému dňu vo Švajčiarsku, v polovici štátov USA a v Lichtenštajnsku. Ľudové hlasovanie v iných štátoch sa skôr dajú kvalifikovať ako mimoriadne udalosti. Okrem toho je potrebné mať na mysli, že každé ľudové hlasovanie má svoju vlastnú históriu.²⁸

Priama demokracia sa v systéme zastupiteľskej demokracie neuskutočňuje ako osobitný bezprostredný a každodenný systém tvorby rozhodnutí. K jej realizácií dochádza špecifickými spôsobmi, ktoré právna veda označuje spoločným termínom „formy priamej demokracie“ a priraduje k nim referendum, plebiscit, právo opcie, zhromaždenie obyvateľov, inštitút odvolania a ľudovú iniciatívu.²⁹

Za najrozsiahlejšiu a najefektívnejšiu formu priamej demokracie je v súčasnosti považované **referendum** (všeľudové hlasovanie).³⁰ Tejto téme sa budem venovať samostatne, v tretej kapitole.

Plebiscit. Rozhodovanie občanov voči územiau ale rozhodovanie národa o svojej politickej budúcnosti (teda ľudové hlasovanie o otázke s medzinárodnoprávnym

---

²⁷ BRÖSTL, A.- DOBROVIČOVÁ, G.- KANÁRIK, I.: *Základy štátovedy*. Košice: UPJŠ, 2007, s. 68, ISBN 9788070976791.

²⁸ BRÖSTL, A.- DOBROVIČOVÁ, G.- KANÁRIK, I.: *Základy štátovedy*. Košice: UPJŠ, 2007, s. 69, ISBN 9788070976791.

²⁹ Porovnaj: ROSPUTINSKÝ, P.: *Inštitút ľudovej iniciatívy*. In *Justičná revue*, ročník 56, 2004, č. 8- 9, s. 886.

³⁰ PALÚŠ, I.- SOMOROVÁ, E.: *Štátne právo Slovenskej republiky*. Košice: UPJŠ, 2010, s. 169, ISBN 978807097787.

rozmerom, ako napr. realizácia sebaurčovacieho práva národa).³¹ Plebiscitárne rozhodnutia sú rozhodnutiami celého ľudu o zákonoch alebo administratívnych opatreniach (rozpočet, plánovanie, veľké projekty).³² V súčasnosti môže ísť aj o otázku pristúpenia k nadnárodným organizáciám alebo organizáciám kolektívnej bezpečnosti. Plebiscitom sa však môže rozhodnúť aj o právnych aktov, čím sa plebiscit stotožňuje s referendum. Na rozlíšenie niektorí autori používajú argumentáciu, v zmysle ktorej je za plebiscit považovaný prípad, keď hlasovanie je vyvolané zhora, zo strany orgánu *ad hoc*, v okamžiku, ktorý on považuje za výhodný.³³ Pritom referendum je trvalá ústavná inštitúcia a vyvoláva sa „zdola“ alebo „zhora“ podľa jasne stanovených pravidiel.³⁴ Výsledok hlasovania v referende či v plebiscite sa riadi rovnakou zásadou podriadenia sa menšiny väčšine. V jednotlivých krajinách, z dôvodov historických tradícií, tradícií právnej terminológie či konkrétnej politickej praxe, sa termíny referendum a plebiscit používajú ako synonymá (napr. Švajčiarsko).³⁵ Na základe uznesenia³⁶ Ústavného súdu SR je plebiscit hlasovaním občanov bez právnych účinkov a tým sa líši od referenda.

Právo opcie (*ius optionis*). Oprávnenie fyzických osôb, zverené im zákonom³⁷, rozhodnúť vlastným (osobným) prehlásením o svojom štátnom občianstve. Ide o právo slobodného individuálneho výberu štátneho občianstva oprávnenými obyvateľmi. Neuplatňuje sa tu zásada podriadenia sa menšiny a toto rozhodnutie nemôže mať vplyv na tvorbu práva.³⁸

Zhromaždenie obyvateľov. Jediný realizovateľný variant priamej demokracie vo svojej podstate, ktorý umožňuje „bezprostrednosť vzájomného pôsobenia“ všetkých oprávnených a prijímanie rozhodnutí nie iba na základe absolútneho uplatňovanie pravidla väčšiny, ale v dôsledku možností vyjednávať a uzatvárať dohody aj na základe konsenzu.

---

³¹ Porovnaj: GRYGOVÁ, E.: *Plebiscit a referendum v modernej demokracii*. In *Právny obzor*, 1990, č. 6, s. 460.

³² BRÖSTL, A.- DOBROVIČOVÁ, G.- KANÁRIK, I.: *Základy štátovedy*. Košice: UPJŠ, 2007, s. 68, ISBN 9788070976791.

³³ PALÚŠ, I.- SOMOROVÁ, E.: *Štátne právo Slovenskej republiky*. Košice: UPJŠ, 2010, s. 170, ISBN 978807097787.

³⁴ BRÖSTL, A.- DOBROVIČOVÁ, G.- KANÁRIK, I.: *Základy štátovedy*. Košice: UPJŠ, 2007, s. 70, ISBN 9788070976791.

³⁵ PALÚŠ, I.- SOMOROVÁ, E.: *Štátne právo Slovenskej republiky*. Košice: UPJŠ, 2010, s. 170, ISBN 978807097787.

³⁶ Uznesenie II. ÚS SR 31/97, publikované v Zbierke zákonov SR: 26/1997.

³⁷ Napríklad: Zákon NR SR č. 40/1993 Z. z. o štátnom občianstve SR.

³⁸ PALÚŠ, I.- SOMOROVÁ, E.: *Štátne právo Slovenskej republiky*. Košice: UPJŠ, 2010, s. 171, ISBN 978807097787.

Uskutočňujú sa najčastejšie na území najmenej územnej a správnej jednotky.³⁹ V súčasnosti je tento orgán známy v niektorých švajčiarskych kantónoch ako „Landsgemeinde“.⁴⁰ Na území SR nemá tento inštitút svoje stabilné miesto, aj keď mohli by sme k tomu prirovnať obecné zhromaždenia obyvateľov obce, kde sa prerokávajú verejné záležitosti. Takéto zhromaždenia nezakladajú priamo povinnosť nositeľa moci prijať akt, hlavný význam by som hľadať v reflexii voličov na názory vyjadrené volenými zástupcami.

Inštitút odvolania (Recall). Ako protipól volieb predstavuje možnosť oprávnených voličov hlasovať o ukončení funkčného obdobia konkrétneho politického predstaviteľa počas plynutia funkčného obdobia, na ktoré bol zvolený.⁴¹ Takéto hlasovanie je spravidla viazané na určitú ústavnú/ zákonnú podmienku, napr. určitý počet podpisov pod petíciou. V podmienkach Slovenskej republiky pripúšťa Ústava SR takéto hlasovanie o odvolaní hlavy štátu, formou ľudového hlasovanie na základe iniciatívy parlamentu.⁴² Takéto hlasovanie sa doteraz neuskutočnilo.

Ľudová iniciatíva⁴³. Ide o požiadavku ľudu, s ktorou sa spravidla zákonom stanovený minimálny počet oprávnených voličov môže obrátiť na štátny orgán s návrhom na riešenie nejakého páľčivého problému.⁴⁴ V praxi sa to uskutočňuje predložením požiadavky, buď všeobecného návrhu alebo striktne formulovaného, zákonodarnému zboru. Takýto podnet je rovnocenný z podnetom poslanca. Najčastejšie sa iniciuje novelizácia zákona, alebo prijatie nového zákona. Hlavnou úlohou je realizovať ideu čo najdemokratickejšieho spôsobu vládnutia v každodennej politickej praxi. V právnom poriadku SR nie je iniciatíva právne regulovaná. V súvislosti s členstvom SR v Európskej únii považujem za potrebné zmieniť iniciatívu, ktorá sa vykonáva v rámci celej EU. Podľa čl. 11 ods. 4 ZEÚ⁴⁵ občania Únie, ktorých počet dosiahne najmenej jeden milión a ktorí sú štátnymi príslušníkmi významného počtu členských štátov, sa môžu ujať iniciatívy

³⁹ Pozri: ROSPUTINSKÝ, P.: *Inštitút ľudovej iniciatívy*. In *Justičná revue*, roč. 56, 2004, č. 8- 9, s. 887.

⁴⁰ BRÖSTL, A.- DOBROVIČOVÁ, G.- KANÁRIK, I.: *Základy štátovedy*. Košice: UPJŠ, 2007, s. 68, ISBN 9788070976791.

⁴¹ Pozri: ADAMOVÁ, K.- KŘÍŽKOVSKÝ, L.: *Politologie*. Praha: Codex, 1997, s. 301, ISBN 8085963221.

⁴² Vid' úpravu v čl. 106 Ústavy SR a úpravu v zákone NR SR č. 46/1999 Z. z. o spôsobe voľby prezidenta SR, o ľudovom hlasovaní, o jeho odvolaní a o doplnení niektorých ďalších zákonov v znení neskorších predpisov.

⁴³ Inštitút ľudovej iniciatívy pochádza z latinského slova „*initiare*“ s významom začať, uviesť, podnieť. Pozri: ROSPUTINSKÝ, P.: *Inštitút ľudovej iniciatívy*. In *Justičná revue*, roč. 56, 2004, č. 8- 9, s. 890.

⁴⁴ PALÚŠ, I.- SOMOROVÁ, E.: *Štátne právo Slovenskej republiky*. Košice: UPJŠ, 2010, s. 171, ISBN 978807097787.

⁴⁵ Zmluva o Európskej únii v konsolidovanom znení po Lisabonskej zmluve- Úradný vestník EÚ C 83 z 30. Marca 2010

a vyzvať Európsku komisiu, aby v rámci svojich právomocí predložila vhodný návrh vo veciach, o ktorých sa občania domnievajú, že na účely uplatňovania zmlúv je potrebný právny akt únie. Táto forma iniciatívy nebola doposiaľ občanmi SR využitá.

Pokyny voličov. Zvláštna anomália, ktorá sa dnes v demokraciách nevyskytuje. Tento inštitút sa vyskytoval najmä v revolučných obdobiach a spočíva záväznosti pokynov pre ich zástupcov vo volených orgánoch.

Petícia.⁴⁶ Je tradičným prostriedkom, ktorou ľud vyjadruje svoju vôľu a to obracáním sa jednotlivcov alebo skupín, vo verejných resp. spoločných veciach, formou návrhov alebo sťažností na štátne orgány. Orgán, ktorému je petícia adresovaná, je ustanoveným spôsobom sa takouto žiadosťou zaoberať.⁴⁷ Základ súčasnej právnej úpravy petičného práva tvorí čl. 27 Ústavy SR a bližšia úprava je obsiahnutá v zákone NR SR č. 85/1990 Z. z. o petičnom práve v znení neskorších predpisov.

Všerľudové diskusie. Forma priamej demokracie v bývalých socialistických štátoch, kde občania, na vopred poskytnutom priestore, mohli vyjadriť svoj názor a vôľu k dôležitým návrhom zákonov alebo ústavy.⁴⁸

Tieto formy zabezpečujú, aby občan cítil možnosť zasiahnuť do verejného diania. Je dôležité si uvedomiť, že reálna a efektívna možnosť ich využívania je viazaná na zriadenie s demokratickými princípmi a reálnym záujmom občanov o *res publica*. Absencia jednej s týchto podmienok môže spôsobiť, že hoci štátny deklaruje jednotlivcovi možnosť, tak je to len možnosť zdanlivá so žiadnymi reálnymi dôsledkami.

1.1.2.2 Nepriama demokracia a jej formy

Teórie zastupiteľskej demokracie vychádzajú z predstavy, že ľud ako politická jednotka je prítomný v parlamente. Jeden z nemeckých štátovedcov Carl Schmitt tvrdí, že „*reprezentovať znamená zviditeľniť a sprítomniť neviditeľné bytie pomocou verejne*

---

⁴⁶ Význam slova pochádza z latinského „*petitio*“ a znamená žiadosť. Pozri napr. HENDRYCH, D. a kol.: *Právnický slovník*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 691

⁴⁷ Obdobou petície boli v minulosti „deputácie“, t. j. možnosť voličov navštíviť osobne parlament a odovzdať tam svoju žiadosť. Pozri: PALÚŠ, I.- SOMOROVÁ, L.: *Štátne právo Slovenskej republiky*. Košice: UPJŠ, 2010, s. 172, ISBN 978807097787.

⁴⁸ Bližšie pozri napr.: PALÚŠ, I.- SOMOROVÁ, L.: *Štátne právo Slovenskej republiky*. Košice: UPJŠ, 2010, s. 172, ISBN 978807097787. Alebo: FILIP, J.- SVATOŇ, J.- ZIMEK, J.: *Základy štátovedy*. Brno: MU, 2006, s.138, ISBN 9788021040571.

prítomného bytia“.⁴⁹ V reprezentatívnej forme vlády, ľud ako suverén, vykonáva svoju moc pomocou orgánov, ktorú sú k tomu oprávnené na základe delegovania moci. Táto delegácia sa realizuje volebným aktom. Pritom podstatnou osobitosťou nepriamej demokracie nie je samotná reprezentácia, ale skutočnosť, že reprezentanti sú na výkon moci výslovne legitimovaní samotným suverénom (ľudom).⁵⁰

Už v antickom Grécku sa stretávame s nepriamou demokraciou a to konkrétne u Aristotela, ktorý pokladal pri vládnutí za nevyhnutné disponovať určitými schopnosťami a vedomosťami. Na vládnutí sa mali podieľať len skupina ľudí, ktorá disponovala týmito schopnosťami. V dnešnej dobe sa nepriama demokracia vo väčšej miere využíva vo väčšine európskych demokraciách.

V 18. a 19. storočí sa nepriama demokracia zažívala prudký vývoj, ktorý výrazne prispel k pripodobeniu k tej našej. K základným znakom tohto spôsobu vlády patrí všeobecné volebné právo, parlament, poslanecký mandát a politické strany.

Reprezentatívna demokracia má rôzne podoby, ktoré určuje práve vzťah výkonnej a zákonodarnej moci. Následne konkrétne historické súvislosti determinovali podoby zastupiteľskej demokracie ako klasickej parlamentnej republiky, alebo zriadenia prezidentského či kancelárskeho typu.⁵¹

Bližšie sa budem venovať nepriamej demokracii v ďalšej kapitole.

1.2 Zdroje legitimacy

V demokratickej či nedemokratickej spoločnosti je vždy potrebné aby bola politická moc prijímaná jednotlivcami, na ktorých pôsobí. Legitimita takej moci je dosahovaná v demokratických modeloch inak ako v krajinách s totalitným režimom. Ospravedlnenie jednaní je dôležité pre akéhokoľvek držiteľa politickej moci. V totalitných režimoch je dosahovaná pomocou ideológie, v autoritárskych vyvolaním

---

⁴⁹ BRÖSTL, A.- DOBROVIČOVÁ, G.- KANÁRIK, I.: *Základy štátovedy*. Košice: UPJŠ, 2007, s. 72, ISBN 9788070976791.

⁵⁰ PALÚŠ, I.- SOMOROVÁ, E.: *Štátne právo Slovenskej republiky*. Košice: UPJŠ, 2010, s. 167, ISBN 978807097787.

⁵¹ Porovnaj: ŘEHŮREK, M.: *Participačná demokracia a suverenita občanov*. In *Právny obzor*, 1997, č. 3, s. 296.

pocitu hrozby. Ako je získavaná v demokratických štátnych zariadeniach, krátku definíciu a zamyslenie budem prezentovať v tejto kapitole.

1.2.1 Teoretické vymedzenie pojmu

Legitimita je tak zložitý a rôznorodý pojem, že ju nie je možné všeobecne zdefinovať. Rôzni odborníci sa ju snažili definovať z rôznych uhlov pohľadu, podľa poľa svojej pôsobnosti, čím dostávame rozsiahle spektrum vedomostí, ale nie konkrétnu odpoveď na to, čo vlastne tá legitimita je. Odborníci na právo vidia korene legitimacy v právu, či v právnom systéme. Legálny prístup tvrdí, že moc vykonávaná vládou je ospravedlnená právom, čiže „Ak je moc získaná legitímne, tak je vláda oprávnená k jej vykonávaniu.“⁵² Z toho vyplýva, že vláda je oprávnená k moci iba ak ju získala legitímne a to na základe práva. Tento princíp patrí k jednému z najstarších. Panovníci už v minulosti mal legitimitu založenú na viere ľudu, že pochádza od Boha a že je to tak správne. Tak sa na základe zaužívaného práva odovzdávala moc z otca na dediča. S postupom času a rôznymi zmenami formy vlád začali občania legitimovať predstaviteľov moci pomocou volieb, čomu sa ako priamy následok prispôbil právny systém.

Na území SR, ktorá deklaruje v ústave, že je demokratickým štátom, získava vláda moc na základe volieb a tie sú upravené v jednotlivých zákonoch, ktoré tvoria náš právny systém. Na prvý pohľad, vyššie spomenutá definícia presne opisuje stav, v ktorom sa Slovensko nachádza. Ale je naozaj moc vlády SR legitímna? Ako je možné, že z dvoch kandidátov, ktorí získali rovnaký počet hlasov od voličov, jeden je a druhý nie je vo vláde? Prečo má hlas kandidáta, ktorý získal dvakrát toľko hlasov ako druhý, rovnakú váhu? Aj ťažkosť hľadania odpovedí na dané otázky, svedčí o tom, aké ťažké je správne vymedziť *de lege lata*, upravujúce volebné zákony a určiť stav *de lege ferenda*, ktoré by hodnoverne odrážalo vôľu suveréna delegovať moc na svojho zástupcu. S určitosťou o dnešnej situácii môžeme tvrdiť len to, že hoci vláda získa moc legitímne, nie vždy je to reálnym odrazom spoločenskej situácie a legitímna bude dovtedy, kým bude schopná ospravedlniť svoju moc vykonávanú na občanoch.

---

⁵² Bližšie: BEETHAM, D.: *The Legitimation of Power*. London: Palgrave Macmillan, 1991, s. 4, ISBN 0333375386.

2 Voľby

V tejto kapitole sa budem venovať nepriamej demokracii s výlučným zameraním na voľby. Keďže táto téma je veľmi obsiorna a v rozsahu tejto práce určite nie je možné obsiahnuť celú materiu danej problematiky, tak len v krátkosti spomeniem druhy volieb a zameriam sa hlavne na parlamentné voľby.

Jedna z podmienok riadneho fungovania zastupiteľskej demokracie sú slobodné a spravodlivé voľby. Voľby sú formou procedúry so stanovenými alebo uznávanými pravidlami, v ktorej všetci obyvatelia alebo ich časť vyberá jednu alebo viac osôb do určitého orgánu.⁵³ Takýmto spôsobom plnia voľby popri ostatných funkciách aj funkciu legitimačnú. V súvislosti s voľbami je potrebné chápať dva pojmy a to volebný systém a volebné právo.

Volebný systém možno chápať ako súhrn princípov, vymedzených v objektívnom volebnom práve⁵⁴, ktoré upravujú vzťahy, vznikajúce v súvislosti s uplatňovaním týchto princípov, taktiež pravidlá s absenciou právneho charakteru⁵⁵, ako aj kontrola realizácie týchto práv, zisťovanie výsledkov volieb a pravidlá delenia mandátov. Právna teória delí volebné systémy podľa základnej charakteristiky na väčšinový, proporčný a zmiešaný. Pre väčšinový volebný systém platí, že víťazom je kandidát (strana), ktorý získa najviac hlasov v jednomandátovom volebnom obvode. Najčastejšie je využívaný pri voľbe prezidenta, starostu a predsedu vyššieho územného celku. V prípade ak by sa mandáty rozdelili strany medzi sebou v určitom pomere, ktorý vychádza z počtu hlasov, tak by sa jednalo o proporčný volebný systém, taktiež nazývaný systém pomerného zastúpenia. Voľby sa vždy uskutočňujú vo viacmandátových volebných odvodoch. Je typický pre parlamentné voľby. Cieľom zmiešaného volebného systému je dosiahnuť čo najspravodlivejšieho systému, ktorý čo najviac odráža reálnu vôľu suveréna. Takýto systém obsahuje prvky väčšinového a proporčného systému a pravidla sa pre

---

⁵³ BRÖSTL, A.- DOBROVIČOVÁ, G.- KANÁRIK, I.: *Základy štátovedy*. Košice: UPJŠ, 2007, s. 76, ISBN 9788070976791.

⁵⁴ Súbor právnym noriem upravujúcich vzťahy, ktoré vznikajú s uplatňovaním si volebného práva. Daná definícia sa používa v súvislosti s vymedzením volebného práva v dvojakom význame: v objektívnom a subjektívnom. Porovnaj: PALÚŠ, I.- SOMOROVÁ, L.: *Štátne právo Slovenskej republiky*. Košice: UPJŠ, 2010, s. 216- 217, ISBN 978807097787.

⁵⁵ Napr. dohody kandidujúcich politických strán.

výpočet počtu mandátov používajú zložité matematické vzorce. Tento systém sa uplatňuje najmä v postkomunistických krajinách.

Volebným právom realizuje ľud svoju suverenitu v demokratickom právnom štáte. Volebné právo je jedno zo základných politických práv zakotvených v Ústave SR.⁵⁶ Môžeme ho deliť na aktívne(voliť) a pasívne(byť volený).⁵⁷ Naša Ústava deklaruje volebné právo ako všeobecné, rovné⁵⁸, priame, slobodne, vykonávané tajným hlasovaním a opakujúce sa v pravidelných intervaloch.

2.1 Druhy volieb

Na Slovensku sa vykonáva päť druhov volieb. Aby sa mohol volič využiť svoje aktívne volebné právo potrebuje dosiahnuť vek 18 rokov. Jednotlivé voľby sa líšia, tým či osoba musí mať občianstvo, alebo postačuje trvalý pobyt na území SR. Najkratšie sa uskutočňujúce voľby na území SR sú voľby do Európskeho parlamentu.⁵⁹ Konali sa len dvakrát a to v roku 2004 a 2009. Na Slovensku partia medzi tie s najmenšou účasťou. Priemerná účasť voličov bola 19,64 % oprávnených voličov.⁶⁰ Jedným z dôvodov tak nízkej účasti sú nedostatočné vedomosti občanov o orgánoch Európskej únie. Relatívne krátko vykonávanou voľbou je priama voľba Prezidenta SR.⁶¹ Prvý krát k nej dochádza po zmene Ústavy v roku 1999.⁶² Priemerná voličská účasť vo voľbách bola 52,96 % oprávnených voličov.⁶³ Voľby do orgánov samosprávy obcí, nazývané tiež komunálne voľby⁶⁴, ktoré sa prvý krát uskutočnili v roku 1990 sa priemerne zúčastňovalo 52,84 % voličov.⁶⁵ Ďalší druh sú voľby do orgánov samosprávnych krajov s priemernou účasťou

---

⁵⁶ Čl. 30 Ústavy SR: Občania majú právo zúčastňovať sa na správe verejných vecí priamo alebo slobodnou voľbou svojich zástupcov.

⁵⁷ Možnosť byť zvolený sa spája s určitými podmienkami nazývanými voliteľnosť. PL. ÚS 19/98: „S výkonom ktoréhokoľvek zo základných práv alebo slobôd môže zákonodarca spájať určité podmienky ale vyžadovať splnenie určitých predpokladov.“

⁵⁸ PL. ÚS 19/98: „Rovnaké podmienky znamenajú, že právnym predpisom akejkoľvek sily nie je možné preferovať alebo diskriminovať niektoré skupiny občanov pred inými ostatnými, pokiaľ ide o prístup k týmto verejným funkciám.“

⁵⁹ Pozri bližšie: Zákon NR SR č. 331/2003 Z. z. o voľbách do Európskeho parlamentu

⁶⁰ Pozri: <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=71>

⁶¹ Pozri bližšie: Zákon NR SR č. 46/1999 Z. z. o voľbe prezidenta

⁶² Ústavným zákonom č. 9/1999 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení ústavného zákona č. 244/1998 Z. z.

⁶³ <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=67>

⁶⁴ Pozri bližšie: Zákon NR SR č. 346/1990 Zb. o voľbách do orgánov samosprávy obcí

⁶⁵ Pozri: <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=70>

21,33 %.⁶⁶⁶⁷ Keď sa pozrieme na výsledky volieb je badať nízky záujem slovenského voliča o správu vecí verejných, čo je podľa môjho názoru veľká škoda.

2.2 Parlamentné voľby

Parlamentné voľby sú najviac diskutovaná a najviac využívaná možnosť suveréna, zvoliť si svojho zástupcu. Bez pochyb sú parlamentné voľby zároveň najdôležitejšími voľbami, ktoré sa u nás uskutočňujú. Práve delegovaním moci na poslancov, dochádza k preneseniu rozhodovania na zástupcov v tom pravom slova zmysle, keďže parlament je schopný prijímať normatívne akty, ktoré sa týkajú skoro celej spoločnosti. Je to vidno aj na účasti voličov, keďže priemerná voličská účasť je 72,73 %.⁶⁸ Bohužiaľ účasť ma klesajúcu tendenciu, kým v roku 1990 bola účasť 95,39 %, pri posledných voľbách v roku 2012 je to už len 59,11%. Ozrejmiť čo je za tým a ponúknuť možné riešenie, bude hlavným cieľom tejto kapitoly. Pre dostatočné pochopenie je účelné najprv vymedziť potrebné pojmy.

2.2.1 Slovensko ako parlamentná demokracia

Z pohľadu formy štátu môžeme Slovenskú republiku charakterizovať ako unitárnu parlamentnú republiku, v ktorej sa aplikujú nepriame i priame formy demokracie. Z povahy parlamentnej demokracie vládnej formy vyplýva dominantné mocenské postavenie parlamentu, ktoré sa premieta do vertikálneho vzťahu medzi národnou radou a vládou Slovenskej republiky.⁶⁹ Slovenský parlament tvorí 150 poslancov, volených na obdobie štyroch rokov a nazýva sa Národná rada Slovenskej republiky. Parlament ako inštitúcia, je prostredníctvom volieb legitimovaný a zároveň sa môže považovať za suveréna, na základe odvodenej suverenity od ľudu. Voľby poslancov do národnej rady vyhlasuje predseda parlamentu a celkový proces upravuje zákon NR SR č. 333/2004 Z. z. o voľbách do Národnej rady Slovenskej republiky. Mandáty sa obsadzujú na základe

---

⁶⁶ Pozri bližšie: Zákon NR SR č. 303/2001 Z. z. o voľbách do orgánov samosprávnych krajov a o doplnení Občianskeho súdneho poriadku

⁶⁷ Pozri: <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=69>

⁶⁸ Pozri: <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=4490>

⁶⁹ Bližšie pozri: KSEŇÁK, Š.: Slovenský parlament. In *Ústavný systém Slovenskej republiky (doterajší vývoj, aktuálny stav, perspektívy)*. Košice: UPJŠ, 2009, ISBN 978-80-7097-777-4, s. 245.

zásady pomerného zastúpenia⁷⁰, aj keď dalo by sa povedať, že sa jedná o zmiešaný systém, keďže pri voľbe sú využívané preferenčné hlasy. Poslanci vykonávajú svoj mandát osobne, podľa svojho svedomia a presvedčenia a nie sú viazaní žiadanými príkazmi.⁷¹ Takýto mandát sa zvykne označovať za voľný mandát.⁷² Celé územie slovenskej republiky je jeden viacmandátový volebný obvod.

2.2.2 Volebné de lege ferenda

Ako som už vyššie spomenul, účasť na voľbách do národnej rady má výraznú klesajúcu tendenciu. V rámci vlastnej voľnej úvahy ozrejmím prečo.⁷³

Podľa mňa je hlavným dôvodom nevera voličov v to, že aktívnou účasťou na voľbách môžu niečo zmeniť. A nemalý podiel na tom má volebný systém, ktorý neodráža reálnu vôľu ľudu. Daniel Duchoň, terajší poslanec národnej rady, pri voľbách v roku 2012 dostal 682 prednostných hlasov. Naproti tomu nezvolený kandidát Eugen Jurzyca dostal 9 064 prednostných hlasov, čo je trinásťkrát viac. Je potrebné zohľadniť aj to, že kandidát bol zvolený za stranu a nie ako samostatný kandidát, ale aj napriek tomu je to dôvod k pochybnostiam adekvátnosti volebného systému. Takýchto dôvodov k pochybnostiam je, podľa mňa, viac:

- nízka účasť, zvyšuje váhu odovzdaných hlasov,
- viazanosť kandidatúry na politickú stranu,
- nemožnosť kandidatúry jednotlivca,
- účasť viazaná na presne ustanovené miesto a presne stanovený čas,

---

⁷⁰ Pozri: §1 zákona NR SR č. 333/2004 Z. z. o voľbách do Národnej rady Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov.

⁷¹ Porovnaj: čl. 73, ods. 2, Ústava SR.

⁷² Opakom voľného mandátu je imperatívny mandát. Imperatívny mandát presúva rozhodovaciu právomoc z voleného orgánu na stranícku organizáciu. To znamená zrušenie demokracie v tom zmysle, že volený orgán nezodpovedá ľudu, ale iba jednému spoločenskému sektoru, totiž strane. Bližšie pozri: BRÖSTL, A.-DOBROVIČOVÁ, G.-KANÁRIK, I.: *Základy štátovedy*. Košice: UPJŠ, 2007, s. 84, ISBN 9788070976791.

⁷³ Úvahy publikované v tejto kapitole vychádzajú z porovnávania s inými systémami, čiže nie sú len bludným plodom fantázie študenta práva. Keďže porovnávanie a prieskum volebných systémov bol uskutočnený autorom tejto práce, dovoľuje si to publikovať ako vlastný názor.

- možnosť vybrať si kandidáta len z jedného hlasovacieho lístku (jednej politickej strany),
- poslancovi je možné vyvodit' zodpovednosť, len na základe volieb,
- jeden viacmandátový volebný obvod.

Otázka zmeny volebného systému bola už viackrát diskutovaná a mnoho politických strán to malo deklarovane v predvolebných dokumentoch. Ozajstná vôľa na zmenu sa však doteraz nenašla. Možno môže niekomu pripadať táto podkapitola za málo odbornú, nevhodnú pre bakalársku prácu a pripomínajúcu skôr žurnalistický štýl, ale keďže moc pochádza od občana a len na základe delegácie môže parlament prijímať zákony, tak považujem za vhodné zaoberať sa bežnými problémami ľudu. Viem, že nie som odborníkom v danej téme, ale dovoľm si načrtnúť riešenie vyššie spomenutých problémov.

Nízka účasť nie je problém, ktorý by sa dal vyriešiť jednorazovou zmenou zákona. Volebná kultúra musí byť v občanoch zakorenená a to je možné dosiahnuť jedine správnou výchovou ľudí ako občanov, ktorí sa o svoj štát zaujímajú a nie je im ľahostajný jeho budúcnosť. Za dobrý príklad môžeme považovať USA⁷⁴, kde budúci voliči sú od mladého veku vychovávaný k úcte k štátu a postoj ľudí k veciam verejným je pred voľbami úplne iný ako na našom území. Voliči USA považujú za prirodzené vyzdobiť svoje domy propagačnými materiálmi sympatizujúcej strany, čo je u nás skôr výnimkou. Otázka výchovy by mala skôr smerovať na pedagógov, ale určite k správnej občianskej výchove patrí používanie štátnych symbolov a vedomosti o histórii národa.

Jedným z riešení zvýšenia účasti na voľbách, je ich vykonávanie prostredníctvom informačných technológií, ktorým sa budem venovať v samostatnej podkapitole.

Rozdiel od vyššie spomenutého problému, ktorý nie je možné vyriešiť jednorazovo, je zmena volebného zákona zmenou, na ktorú nie je potrebný dlhší časový horizont.⁷⁵ Zmena volebných zákonov bola a je často diskutovanou témou v odbornej spoločnosti

⁷⁴ Jedná z krajín je pravidelná vysoká účasť voličov vo voľbách.

⁷⁵ Na prípravu a prijatie Ústavy SR bolo potrebné časové rozmedzie menej ako troch rokov. Bližšie pozri: OROZS, L.: Ústavný systém Slovenskej republiky- všeobecná charakteristika, hodnotenie, perspektívy. In *Ústavný systém Slovenskej republiky (doterajší vývoj, aktuálny stav, perspektívy)*. Košice: UPJŠ, 2009, ISBN 978-80-7097-777-4, s. 9.

a objavovala sa aj ako súčasť predvolebných návrhov jednotlivých kandidujúcich politických strán.

Andrej Hrnčiar, poslanec NR SR a primátor mesta Martin, bol vždy nezávislým kandidátom, keď sa uchádzal o voličské hlasy v komunálnych voľbách. Ako osoba so širokou voličskou základňou, sa rozhodol kandidovať v posledných parlamentných voľbách za poslanca Národnej rady Slovenskej republiky. Hoci mal dosť hlasov nato, aby sa dalo predpokladať reálnu možnosť zvolenia⁷⁶, nemohol kandidovať keďže bol nezávislým kandidátom. Pre možnosť využitia svojho práva bol nútený kandidovať na kandidátnej listine politickej strany MOST-HÍD.

Práve fakt, že možnosť využitia ústavného práva je viazaná na ďalší subjekt, ktorým je politická strana, je podľa mňa nie najadekvátnejší spôsob. To isté sa dá tvrdiť aj o dôvodoch spomenutých vyššie.

"Možno povedať, že vláda dosiahla najnižšieho stupňa úpadku, ak nie je už stredom jej záujmu nič okrem peňazí ... Vláda musí byť vždy hotová obetovať svoju vládu pre ľud, a nie ľud pre vládu. "

Jean Jacques Rousseau

2.2.2.1 „Slovensko, ostrov demokracie“⁷⁷

Slovensko pravidelne končí na popredných priečkach v hodnotení legálnej úpravy volieb. Poslanci sa volia v slobodných, tajných voľbách vykonávaných elektronickým hlasovaním. Poslanci sa delia na dve skupiny, na národných a na regionálnych poslancov. Národní poslanci, ktorých je 62, sú volení v rámci jedného viacmandátového volebného obvodu, ktorým je celé územie SR. Pri voľbách sa používajú dve kandidátne listiny. Na jednej je zoznam kandidátov (kandidátna listina fyzických osôb), spomedzi ktorých je volič oprávnený si vybrať piaticich. Na druhej (kandidátna listina politických strán) je zoznam politických strán, z ktorých si volič vyberá jednu. Regionálni poslanci, predstavujú zástupcov ľudu jednotlivých regiónov. Spolu je ich 88 a sú rozdelený do ôsmich častí po jedenástich poslancoch, podľa jednotlivých krajov. Pri voľbách sa takisto používajú dve

---

⁷⁶ Pri porovnaní hlasov, ktoré dostal v komunálnych voľbách, s preferenčnými hlasmi už zvolených poslancov, dosahoval niekoľkonásobok.

⁷⁷ Autorov príspevok.

kandidátne listiny, s tým rozdielom, že spomedzi kandidátov si vyberá troch a nie piatich ako to je pri národných poslancoch. Poslanecké mandáty sa pridelujú nasledovne:

Pri národných poslancoch, sú 16 zvolený spomedzi kandidátov a 46 je menovaných politickými stranami, ktoré volilo aspoň 5 % zúčastnených voličov. Počet mandátov je jednotlivým stranám pridelený na základe pomeru získaných hlasov. Pridelovanie mandátov regionálnym poslancom je podobné. Desiatim poslancom je pridelený mandát podľa kandidátnej listiny fyzických osôb a to podľa poradia získaných hlasov vo voľbách. Jedného poslanca menuje politická strana, ktorá získala najviac hlasov v regionálnych voľbách.

Takéto rozdelenie poslaneckých mandátov zaručuje možnosť kandidovať tak jednotlivcom, ako aj politickým stranám. Takisto hodnoverne odráža vôľu suveréna a zaručuje reálnu možnosť vytvorenia vlády, čím zmieta námietky hovoriace o drobení parlamentu na malé subjekty.

Mandát poslanca je imperatívny a prípadne hlasovanie o odvolaní sa vykonáva elektronickým referendom (či už celoštátnym alebo regionálnym). Referendum môže iniciovať tak parlament, ako aj suverén. Takýmto spôsobom je zaručená zodpovednosť poslanca za jeho konanie. Zodpovednosť, ktorú je možné aplikovať, ako priamy následok pochybenia. Takáto možnosť prispieva k zníženiu korupcie na vrcholných vládnych pozíciách. V prípade zbavenia poslanca mandátu, je jeho mandát pridelený ďalšiemu zvolenému kandidátovi. Ak sa jedná o poslanca menovaného politickou stranou, menuje poslanca politická strana.

Poslanci majú možnosť združovať sa v NR SR do poslaneckých kluboch.

Priemerná účasť vo voľbách je viac ako 80 %, čo je spôsobené, uvedomením si voliča, že jeho hlas má reálnu váhu. Aj vďaka systému volieb, ktorý hodnoverne odráža vôľu spoločnosti, sa zvýšila dôvera v štát a celkové spravovanie vládneho kolosu.

2.2.3 E-volby

E-volby, niekedy nazývané internetové alebo elektronické (e-voting), je možné definovať ako voľby, v ktorých elektronické zariadenie uskutočňuje akt voľby občana

a jeho výsledok je odovzdaný ku spracovaniu prostredníctvom elektronického prenosového média a ďalej spracovaný výhradne elektronickou cestou, celý tento proces je riadený vysoko komplikovaným technologickým systémom. Hlavnými výhodami elektronických volieb je ich rýchlosť, vierohodnosť a neomylnosť pri sčítavaní hlasov. Síce je pravdou, že táto téma býva skôr obsahom prác z technickým zameraním, ale som tej mienky, že v prípade právneho zakotvenia takýchto volieb, bude potrebné, aby tvorca legálnych ustanovení chápal aj praktickú stránku zakotvenia tohto inštitútu.

E-volby sa delia na dva typy. „*Poll-site electronic voting*“ sú volby, vykonávané v presne určenom čase prostredníctvom elektronického zariadenia definovaného zákonom, ktoré je umiestnené na mieste stanovenom zákonom (volebná miestnosť).

Druhú skupinu tvoria volby, ktoré sa uskutočňujú v opäť určitom čase, ale prostredníctvom ľubovoľného elektronického zariadenia, ktoré spĺňa technické požiadavky kompatibility so zvoleným volebným systémom, nezávisle na mieste uskutočňovania volby s nutnou dostupnosťou komunikačného pripojenia, najmä internetu alebo GSM siete. Tento systém je označovaný ako „*remote electronic voting*“, hlasovanie na diaľku alebo e-volby. Výhodami sú najmä: zvýšenie časového komfortu, vykonanie volby sa neviaže na presne určené miesto, zníženie nákladov na tlač hlasovacích lístkov, zrýchlenie sčítania hlasov a menší počet chýb pri ich sčítavaní, čím je zvýšená vierohodnosť volieb. Takýto druh volieb sa v dnešnej dobe využíva napríklad v Austrálii, Belgicku, Holandsku a Španielsku. Práve tento systém charakterizujem bližšie.

E- volby sa skladajú z troch hlavných procesov:

- registrácia, identifikácia voliča,
- samotný akt volby
- zrátenie hlasov.

Aj elektronické volby musia dodržiavať základné ústavne princípy, aby boli volby právoplatné. Dá sa povedať, že s bezprostredným, rovným, slobodným a pravidelne sa opakujúcim hlasovaním nie sú problémy. Problém sa objaví, až v otázke dodržiavania tajnosti a priamosti volieb. Remote electronic voting v tejto súvislosti musí dodržiavať určité zásady a to jednoznačnú identifikáciu voliča, absolútnu anonymitu a úplne vylúčenie možnosti zmeny hlasovania alebo odhalenia identity voliča. V súčasnosti, je k dispozícii už

množstvo praktických skúsenosti, najmä v informačnej sfére, čoho dôsledkom je precízne riešenie problému tajnosti a priamosti volieb. Tieto problémy sú odstránené využívaním užívateľského mena a hesla, transakčného čísla a šifrovacieho protokolu. Kódovanie je určené pomocou osobného a verejného kľúča. Pomocou osobného, privátneho kľúča sa môže držiteľ pripojiť k sieti a hlasovať pomocou verejného kľúča, takisto si môže skontrolovať priebeh hlasovania. Následkom upustenia od presne vymedzeného času konania volieb, sa otvárajú veľké možnosti uskutočnenia volieb vo viacerých dňoch. Na základe toho rozlišujeme prípad, kedy voľby prebiehajú buď v jednokolovom postupe, kde identifikácia a akt voľby prebieha v deň volieb, alebo v dvojkolovom, kde identifikácia prebieha, v bližšie uvedených dňoch. V tomto prípade dostane volič pri identifikácii obálku s kľúčom. Verejný kód je pre všetkých ten istý a osobný kód je unikátny a tajný. Následne sa v deň volieb vykonáva hlasovanie a po jeho ukončení volebná komisia zakódované hlasy otvorí a spočíta bez toho, aby mala možnosť zistiť komu hlasy patria.⁷⁸

2.2.3.1 E-voting v Európe

Rôznorodosť krajín vo využívaní elektronických zariadení pri voľbách je možné najlepšie badať v Európe, kde napriek vysokej technologickej vyspelosti, je prístup k danej problematike, nie vždy riešený na základe ekonomickej výhodnosti a neprevláda tu vždy názor, ktorého dôsledkom je masívne zavádzanie informačných technológií do všetkých občianskeho života.

Estónsko je krajina, ktorá môže slúžiť, ako najlepší komparátor⁷⁹ v porovnaní so Slovenskom a jeho stavom využívania informačných technológií pri participácii na moci.

Samotnej zmene spôsobu uzákonených volieb, predchádzala veľká premena v štátnej správa, kde sa kontakt z občanom premenil, na kontakt skoro čisto v elektronickej podobe. Následná snaha politických o zvýšenie účasti mladých na voľbách odštartovala dlhé debaty s témami ako: „nefér“ postavenie občanov bez prístupu na internet, protiústavnosť volieb, súkromie a tajnosť volieb, slabosť technických príprav, problém hackerov, ujma na demokracii (vykonanie voľby vo velebnej miestnosti je cenným aktom

---

⁷⁸ Blížšie: KRIMER, R.: *Implementing Electronic Voting: The austrian Experience* [online]. Wien: Sal, 2012. [cit. 2013-01-04]. Dostupné na internete:

<http://www.slideserve.com/ichabod/implementing-electronic-voting-the-austrian-experience-mag-robert-krimmer-vienna-university-of-ba-and-economics-aust>

⁷⁹ Krajina z bývalého komunistického bloku, člen EÚ, Eurozóny a približne rovnakou výškou HDP.

samo o sebe), negatívne alebo chýbajúce skúsenosti v iných krajinách a náchylnosť k podvodu.⁸⁰ Napriek množstvu pripomienok, bol následne prijatý zákon, ktorý zakotvil elektronické voľby. Už v roku 2005 sa prvýkrát takéto voľby. Zároveň sa týmto aktom stalo Estónsko jednou z prvých krajín s takouto možnosťou hlasovania. Systém hlasovania využíva čipové karty (ID), ktoré majú podobu občianskeho preukazu obsahujú elektronicky podpis. ID kartu následne volič prepojí s osobným počítačom pomocou USB čítačky kariet, ktorú dostal zdarma. Okrem využitia takejto voľby, môžu voliči pristúpiť aj k fyzickému hlasovaniu, kedy platí zásada, že platný je ten hlas, ktorý bol uskutočnený ako posledný. Navrátiťnosť takýchto volieb sa pohybuje medzi 4-6 rokmi a celkové náklady sú odhadované v desiatkach miliónov eur.⁸¹ Okrem ekonomickej výhodnosti je potrebné spomenúť aj využitie čipových kariet pri referende, alebo navrhovaní zmien zákonov.

Veľká Británia pristúpila k voľbe zavedenia elektronických volieb z rovnakého dôvodu, ako Estónsko a to z dôvodu zvýšenia účasti vo voľbách. Ešte pred ich uzákonením pristúpil parlament v roku 2007 ku kroku zriadeniu volebnej komisie, nezávislého orgánu, ktorý mal vypracovať komplexnú stratégiu pre ich celoplošné zavedenie. Po vykonaní 13 pilotných pokusov, však bola donútená volebná komisia k vydaniu správy s odporúčaním pozastavenia elektronického hlasovania, modernizácií volebného systému a urobením celého systému bezpečnejšieho.⁸² V súčasnej dobe vo Veľkej Británii je väčší záujem o uzákonenie spravodlivejšieho systému hlasovania, napríklad využívaním preferenčných hlasov svojim kandidátom.⁸³

2.2.3.2 Elektronické voľby ako výzva

V minulosti sa využívalo viacero systémov, ktoré predchádzali e-voľby. Najznámejší je vari systém hlasovania pomocou mechanického hlasovacieho stroja. Pri

---

⁸⁰ Porovnaj: DRECHSLER, W.: *The Estonian e-Voting Laws Discourse: Paradigmatic Benchmarking for Central and Eastern Europe* [online]. Berlin: CiteSeer, 2003. [cit. 2013-01-04]. Dostupné na internete: <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/nispacee/unpan009212.pdf>

⁸¹ Viď bližšie: KAPLER, T.: *Volby v ČR, volby přes internet a SMS, Estonsko budiž vzorem* [online]. Praha: Lupa, 2008. [cit. 2013-01-04]. Dostupné na internete: <http://blog.lupa.cz/internet/volby-v-cr-volby-pres-internet-a-sms-estonsko-budiz-vzorem/>

⁸² MANOLEA, B.: *Enough Internet Voting Trials Says The UK electora Commision* [online]. London: ENRI-gram, 2007. [cit. 2013-01-04]. Dostupné na internete: <http://www.edri.org/edriagram/number5.16/uk-electoral-report>

⁸³ Bližšie: SIMON, J.: *Gordon Brown outlines plans to reform UK Voting system* [online]. London: Star-one, 2010. [cit. 2013-01-04]. Dostupné na internete: <http://www.star-one.org.uk/gordon-brown-outlines-plans-to-reform-uk-voting-system/>

používaní tohto stroja ťahom páky vyrazil volič na pásku značku, ktorá sa ďalej vyhodnocovala. Stroj obsahoval ozubené kolieska, ktoré slúžili ako raznice, kde každé koliesko predstavovalo čísla 0 až 9 a počet koliesok bol rôzny, podľa počtu kandidátov. Po uskutočnení voľby sa páka vracala do pôvodnej polohy, čím bola garantovaná anonymita. Takýto prístroj sa v dnešnej dobe už nepoužíva, pretože ho prekonala nová technológia a nové postupy, pre ktoré sú príznačné inovácie a vývoj v danej oblasti. Práve pred takouto otázkou, stojí aj Slovenská republika.

Informatizácia v danej oblasti predstavuje možnosť zvýšenia účasti vo voľbách a pre voličov predstavuje akýsi komfort, na ktorý sú zvyknutý pri dennodennom používaní informačných technológií. Toto tvrdenie je podporené skúsenosťami praxe, najmä v súkromnom sektore, kde sa to považuje už za rutinu. To je práve výzva pre Slovensko, ktoré síce už má niekoľko verejných diskusií na danú tému za sebou, ale doteraz neboli prijaté žiadne kroky na to, aby sme sa priblížili ku krajinám, kde je to bežnou praxou. Je síce pravdou, že je na to potrebné vynaložiť značné prostriedky a názor na vierohodnosť a uskutočniteľnosť takýchto volieb je stále nejednoznačný. Ale aj napriek tomuto všetkému, by malo byť v záujme každej vlády, ako zástupcu ľudu, aby sa možnosť voľby priblížila čo najviac tým, ktorým patrí. V opačnom prípade môžu vznikať pochybnosti o tom, či má predstaviteľ moci záujem na tom, aby občanovi bolo sprístupnené jeho základné právo, podieľať sa správe vecí verejných.

2.2.4 Ochrana ústavnosti a zákonnosti volieb⁸⁴

Ústavný súd Slovenskej republiky rozhoduje o ústavnosti a zákonnosti volieb prezidenta Slovenskej republiky, volieb do Národnej rady Slovenskej republiky, volieb do orgánov územnej samosprávy a volieb do Európskeho parlamentu.⁸⁵ Takúto právomoc zveruje Ústavnému súdu priamo Ústava SR a konanie je bližšie upravené v zákone NR SR č. 38/1993 Z. z. o organizáciu Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov. V rámci takéhoto konania ide najmä, o preskúmavanie regulárnosti volieb z hľadiska ich súladu s ústavnými a inými zákonmi, pričom sťažnosťou môžu byť napadnuté voľby (ich výsledky) na celom území SR alebo len v určitom

---

⁸⁴ Obsahom tejto kapitoly nechcem podať vyčerpávajúci výklad. Cieľom je, len v krátkosti spomenúť veľmi dôležitý inštitút volebného súdnictva.

⁸⁵ Porovnaj: čl. 129, ods. 2, Ústava SR.

volebnom obvode (resp. okrsku).⁸⁶ Zákon presne vymedzuje kto je oprávnený podať sťažnosť a kto sú účastníci konania. Ústavný súd môže svojim rozhodnutím:

- a) vyhlásiť voľby za neplatné,
- b) zrušiť napadnutý výsledok,
- c) zrušiť rozhodnutie volebnej komisie a vyhlásiť za zvoleného toho, kto bol riadne zvolený,
- d) sťažnosť zamietnuť.

Takáto forma ochrany volebného práva je u nás často využívaná. Pri konaní vo volebných veciach je veľmi dôležitý čas, za aký Ústavný súd rozhodne.⁸⁷ Čo je, vychádzajúc z praxe, častým nedostatkom v jeho rozhodovaní.

Volebné súdnictvo je jedným zo základných pilierov právneho štátu, ktoré prispieva k obsahovému napĺňaniu a reálnej možnosti výkonu práva vymedzeného v čl. 30 Ústavy SR.

---

⁸⁶ Bližšie pozri: PALÚŠ, I.- SOMOROVÁ, E.: *Štátne právo Slovenskej republiky*. Košice: UPJŠ, 2010, s. 464, ISBN 978807097787.

⁸⁷ Skutočnosť, že niekto, domnievajúc sa, že bol riadne zvolený je po dvoch rokoch z funkcie odvolaný, na základe súdneho rozhodnutia, určite nenapomáha právnej istote.

3 Referendum

„*Vox populi, vox Dei*“. Stará rímska zásada, ktorá vyjadruje silu vôle ľudu ako suveréna, ktorý v konečnom dôsledku je vždy tým, ktorý má posledné slovo. Je to vôľa, ktorej sa nedovolil vzoprieť ani cisár, ako najvyšší predstaviteľ moci v štáte. Z toho vychádzajúc, je referendum akt rozhodnutia, disponujúci najvyššou mierou legitimity. Práve rozpor tejto zásady s legálnym vymedzením referenda na Slovensku, je obsahom tejto kapitoly.

3.1 Pojem referendum

Ako som už v prvej kapitole spomínal, referendum⁸⁸ je považované za najrozsiahlejšiu a najefektívnejšiu formu priamej demokracie v súčasnosti. Takisto sa v odbornej literatúre objavuje s prívlastkom, základný inštitút demokracie.

Pred samotným vymedzením pojmu je potrebné pripomenúť, že napriek legitímnej sile referenda predstavuje tento inštitút len doplnok zastupiteľskej demokracie. Z čoho vyplýva predpoklad existencie zastupiteľského orgánu, v našich podmienkach parlamentu.

Napriek ústavnému a zákonnému vymedzeniu referenda, nie je jeho pojem vymedzený rovnako, hoci treba poznamenať, že vymedzenia sa nejako diametrálne neodlišujú. Z toho dôvodu použijem pojem najuniverzálnejší, z ktorého vyvodím jednotlivé pojmové znaky.

Referendum je najčastejšie sa vyskytujúca forma priamej demokracie a možno ho chápať vo význame právnom i politickom. Jeho podstata spočíva v tom, že obyvateľstvo (občania) sa bezprostredne podieľa na rozhodovaní zásadných vnútroštátnych či medzinárodnopolitických otázok vo forme vyjadrenia sa k otázke tvoriacej predmet

---

⁸⁸ Termín referendum je odvodení z latinských slov „*referre ad populum*“, čo v preklade znamená „*predložiť vec na rozhodnutie ľudu*“. Porovnaj: ADAMOVIČ, K-KRIŽKOVSKÝ, L.: *K diskusi o přímé demokracii*. In *Právník*, 1993, č.6, s.507.

referenda spôsobom „áno – nie“, čím ovplyvňujú tvorbu a realizáciu práva.⁸⁹ Z uvedenej definície vyplývajú jeho nasledujúce znaky.

Referendum, ako forma priamej demokracie, je jedným z druhov ľudového hlasovania. Občania sa priamo (bezprostredne) zúčastňujú na referende a tým vykonávajú štátnu moc. Obsahom tohto inštitútu sú vždy zásadné otázky, na ktoré hlasujúci odpovedá odpoveďami „áno“ alebo „nie“. Referendová otázka a jej možnému obsahu sa venujem v samostatnej podkapitole.

Z uvedenej definície je zrejmé, že občania ovplyvňujú tvorbu a realizáciu práva. Použitie slova „*ovplyvňujú*“ treba vykladať reštriktívne. Otázka záväznosti výsledku referenda pre parlament, je stále nevyjasnenou otázkou. Jediný záver, ktorý z toho môžeme vyvodit' je, že bez ohľadu na platnosť referenda, jeho výsledok určite ovplyvňuje rozhodovanie poslancov pri prijímaní zákona, ako výslednej formy platného výsledku referenda. Bližšie sa k danej problematike vyjadrím v samostatnej podkapitole.

Spôsob publikovania výsledkov referenda sa v jednotlivých štátoch líši, ale spravidla sú publikované v úradnej publikácii, toho- ktorého štátu, spolu s právnymi predpismi. V našich podmienkach je to Zbierka zákonov SR.⁹⁰

3.2 Legálne vymedzenie

Dôvodová správa k Ústave SR charakterizuje vo svojej všeobecnej časti Slovenskú republiku ako „*zvrchovaný, demokratický a právny štát s parlamentnou formou vlády, s výraznými prvkami priamej demokracie,...*“ Ústava tým priznáva priamej demokracii významné miesto a to aj zaradením jeho úpravy do časti, ktorá charakterizuje zákonodarnú moc v Slovenskej republike. Čl. 2 stanovuje, že štátna moc pochádza od občanov, ktorí ju vykonávajú prostredníctvom svojich volených zástupcov alebo priamo. Okrem spomenutého ustanovenia sa Ústava SR vyjadruje ešte v čl. 30, kde je stanovené, že občania majú právo zúčastňovať sa na správe verejných vecí priamo alebo slobodnou voľbou svojich zástupcov.⁹¹ V ďalších článkoch Ústava SR už konkrétne upravuje inštitúty

---

⁸⁹ Porovnaj: PALÚŠ, I.- SOMOROVÁ, E.: *Štátne právo Slovenskej republiky*. Košice: UPJŠ, 2010, s. 170, ISBN 978807097787.

⁹⁰ Na základe čl. 98 ods. 2 Ústavy SR: *Návrhy prijaté v referende vyhlási Národná rada Slovenskej republiky rovnako ako zákon*.

⁹¹ Tieto články Ústavy SR boli aj predmetom výkladu Ústavným súdom SR (II. ÚS 31/97), ktorý bol zverejnený v Zbierke zákonov SR, čiastka 64, pod číslom 139/1997: „*Výkon štátnej moci priamo občanmi je*

priamej demokracie, ako zhromaždenie obyvateľov obce, miestne referendum, referendum na území vyššieho územného celku⁹² a celoštátne referendum. V mojej práci sa zameriam výlučne na celoštátne referendum.

Okrem Ústavy SR upravuje vykonanie referenda aj zákon NR SR č. 564/1992 Z. z. o spôsobe vykonania referenda.

3.2.1 Celoštátne referendum

Dôvody, na základe ktorých sa referendum uskutočňuje, sa pravidelné opakujú:⁹³

- a) Obligatórna forma referenda,⁹⁴
- b) posilnenie autority alebo popularity subjektov iniciujúcich vypísanie referenda,⁹⁵
- c) v prípade nepopulárnych opatrení prenášajú štátne orgány zodpovednosť na občanov.⁹⁶

Celoštátne referendum je upravené v piatej hlave druhého oddielu, v čl. 93-100. Ústava rozlišuje dva druhy referendier a to obligatórne, ktoré sa použije pri vstupe do štátneho zväzku s inými štátmi, alebo o vystúpení z neho, a celoštátne fakultatívne referendum⁹⁷, ktoré sa používa na riešenie iných otázok verejného záujmu.

Do dnešného dňa bolo uskutočnených sedem referendier a to v roku 1994, 1997, 1998, 2000, 2003, 2004, 2010. Len jedno z nich bolo platné⁹⁸ a to referendum uskutočnené

---

samosatnou formou uplatnenia moci v štáte občanmi, ktorí sú originálnymi nositeľmi moci. Občania Slovenskej republiky svoje práva delegujú Národnej rade Slovenskej republiky, ktorá vykonáva delegovanú normotvorbu. Tento princíp čl. 2 ods. 1 sa premietol do ďalších ustanovení ústavy. „Termín „zúčastňovať sa na správe verejných vecí priamo...“ nemožno uplatňovať reštriktívne v zmysle práva občanov zúčastňovať sa len na uplatňovaní výkonnej moci v štáte či už účasťou na výkone štátnej správy alebo územnej samosprávy. V nadväznosti na čl. 2 ods. 1 ústavy sa občanom zaručuje právo zúčastňovať sa priamo na uplatňovaní každej zložky verejnej moci. V súlade s čl. 2 ods. 1 a čl. 30 ods. 1 ústavy sa piata hlava člení na dva rovnocenné oddiely ustanovujúce zákonodarnú moc v Slovenskej republike.“

⁹² Bližšie čl. 67 ods.1 Ústavy SR.

⁹³ Porovnaj: SYLLOVÁ, J.: *Celoštátni referendum- instrumentální institut*. In *Právnik*, 1992, č. 2, s. 106.

⁹⁴ Pozri čl. 7 a čl. 93 ods. 1 Ústavy SR.

⁹⁵ V poslednom referende boli použité otázky tykajúce sa výšky štátnych limuzín, čo určite nebola typická otázka všeobecného záujmu.

⁹⁶ Takéto referendum by bolo možné využiť, pri zmene Zákonníka práce, alebo systému sociálneho zabezpečenia.

⁹⁷ Pozri čl. 93 ods. 2 a 3 Ústavy SR.

⁹⁸ Pozri bližšie čl. 98 ods.1 Ústavy SR: „Výsledky referenda sú platné, ak sa na ňom zúčastnila nadpolovičná väčšina oprávnených voličov a ak bolo rozhodnutie prijaté nadpolovičnou väčšinou účastníkov referenda.“

v roku 2003⁹⁹ týkajúce sa vstupu Slovenskej republiky do Európskej únie. Účastníkom hlasovania bola položená otázka: „*Súhlasíte s tým, aby sa Slovenská republika stala členským štátom Európskej únie?*“

Napriek tomu, že uskutočnené referendá mali často rôzny predmet, niekoľko spoločných znakov sa pravidelne opakovalo. Prakticky u všetkých (okrem obligatórneho referenda o vstupe SR do EÚ v roku 2003) môžeme považovať na za hlavného iniciátora politickú stranu.¹⁰⁰ Jednotlivé politické strany využívali inštitút referenda rôzne. Len ťažko možno očakávať, že bol tento inštitút využívaný vždy v zhode z jeho účelom. Často sa stal nástrojom politického boja opozície a vlády, alebo ako prostriedok nového politického subjektu získať pozornosť.

3.3 Subjekty referenda

Pri určovaní subjektov referenda ich môžeme rozčleniť do troch skupín a to jednak na subjekty, ktorým Ústava SR priznáva možnosť iniciatívy referenda jednak na subjekty, ktoré sa zúčastňujú na referende

Prvá skupina. Právo iniciovať, čiže domáhať sa jeho vyhlásenia, referendum vymedzuje Ústava SR v článku 95 ods. 1. Je potrebné pripomenúť, že táto právomoc je viazaná na fakultatívne referendum. Na základe dikcie vyššie spomenutého ustanovenia, referendum vyhlasuje prezident Slovenskej republiky, ak o to požiada petíciou aspoň 350 000 občanov¹⁰¹ alebo ak sa na tom uznesie¹⁰² Národná rada Slovenskej republiky. S petíciou sa občania obracajú priamo na prezidenta SR.¹⁰³ Pre porovnanie v dvakrát tak ľudnatom Maďarsku je potrebných 200 000 podpisov. Je ťažké posúdiť primeranosť počtu hlasov, ale vychádzajúc z praxe možno usúdiť, že táto požiadavka nie je neprekonateľná. Uznesenie prijíma Národná rada SR na návrh poslanca Národnej rady, prípadne Vlády SR.

Druhá skupina. Subjekty z môžeme z pohľadu účasti na referende rozdeliť do dvoch podskupín. Prvou podskupinou, ktorej subjekty majú možnosť sa zúčastniť na

---

⁹⁹ Bližšie pozri: http://app.statistics.sk/ref_2003/webdata/home.htm

¹⁰⁰ S výnimkou referenda v roku 2004, ktorého iniciátorom bola odborová organizácia, hoci neskôr sa k iniciatíve pripojila politická strana Róberta Fica.

¹⁰¹ Občanom sa rozumie štátny občan Slovenskej republiky v zmysle zákona NR SR č. 40/1993 Z. z. o štátnom občianstve Slovenskej republiky

¹⁰² Národná rada Slovenskej republiky sa v zmysle čl. 84 Ústavy SR uznáva nadpolovičnou väčšinou prítomných poslancov.

¹⁰³ V takomto prípade je potrebné postupovať taktiež podľa zákona NR SR č. 85/1990 Zb. o petičnom práve.

hlasovaní¹⁰⁴, sú občania SR, ktorý majú právo voliť do Národnej rady Slovenskej republiky.¹⁰⁵ Na základe § 2 ods.1 zákona NR SR č. 333/2004 o voľbách do Národnej rady Slovenskej republiky: *Právo voliť do Národnej rady Slovenskej republiky má každý občan Slovenskej republiky, ktorý najneskôr v deň volieb dovŕšil 18 rokov veku.* Druhou podskupinou sú subjekty, ktoré sa zúčastňujú na referende nie hlasovaním ani referendálnou iniciatívou, ale plnia úlohy súvisiace s materiálno-technickou, personálnou a organizačnou stránkou výkonu referenda. Napr. povinnosť Ministerstva vnútra SR zabezpečiť vytlačenie a doručenie hlasovacích lístkov obci¹⁰⁶.

3.4 Predmet referenda

Predmet referenda predstavuje referendová otázka. Jej Základná úprava je obsiahnutá v čl. 93 a 95 ods. 2. Ústavy SR a konkretizovaná v zákone NR SR č. 564/1992 Zb. o spôsobe vykonania referenda, ktorý je v pozícii vykonávacieho právneho predpisu. *In abstracto* ide o otázku predloženú obyvateľstvu, aby sa o nej hlasovalo formou „áno“ alebo „nie“. Táto otázka musí byť naformulovaná tak, aby na ňu bolo možné odpovedať jednou z uvedených dvoch alternatív.¹⁰⁷ Pri pokladaní otázky je veľmi dôležitá jej formulácia. Zostavenie otázky často zodpovedá tomu čo jej iniciátori očakávajú. Keď sa v európskom prieskume EUROSTAT pýtal či „ste zato, aby Grécko ako krajina, ktorá zavádzala informáciami o svojom štátnom dlhu, bolo vylúčené z Eurozóny,“ odpoveď „áno“ jasne prevyšovala odpoveď „nie“. Pri zmene otázky do podoby „ste zato, aby Grécko bolo vylúčené z Eurozóny“, bol pomer výsledkov vyrovnaný. Z toho vyplýva požiadavka na otázku, aby bola vždy koncipovaná neutrálne a objektívne.

Obsah otázky je rozdielny pri jednotlivým typoch referenda. Obligatórnym referendom sa potvrdzuje vstup alebo výstup zo štátneho zväzku s inými štátmi.¹⁰⁸ Pri vymedzení obsahu fakultatívneho referenda používa ústava slovné neurčitý právny pojem: „*dôležité otázky verejného záujmu.*“ Verejný záujem môžeme definovať ako právny

---

¹⁰⁴ K obsahu tohto práva sa bližšie vyjadril Ústavný súd v náleze II. ÚS 37/1998: „*Zúčastniť sa na referende v zmysle práva občana priznaného čl. 94 Ústavy Slovenskej republiky neznamená len jeho fyzickú účasť v čase a v priestore vykonávania referenda, ale toto právo si občan realizuje (vykoná) až hlasovaním o tých otázkach vecí verejných, ktoré boli ústavným spôsobom vyhlásené a zverejnené.*“

¹⁰⁵ Na základe čl. 94 Ústavy SR.

¹⁰⁶ Na základe § 15 ods. 3 zákona NR SR č. 564/1992 Z. z. o spôsobe vykonania referenda.

¹⁰⁷ ČENTÍK, T.: *Niektoré právne aspekty referendovej otázky.* In *Justičná revue*, 62, 2010, č.10, s. 1135-1142.

¹⁰⁸ Pozri: čl. 93 ods.1 Ústavy SR.

terminus technicus, hoci je legálne vymedzenie absentuje. Požitie slova „nadbytočný“ hodnotí I. Kanárik, ktorý prezentuje názor, že takéto vymedzenie nadbytočné, keďže každý verejný záujem je dôležitý.¹⁰⁹ Okrem spomínaného pozitívneho vymedzenia vymedzuje Ústava SR negatívne v čl. 93 ods. 3: „Predmetom referenda nemôžu byť základné práva a slobody, dane, odvody, a štátny rozpočet.“ Nezastávam názor takéhoto negatívneho vymedzenia predmetu referenda a tak budem argumentovať proti nemu.¹¹⁰

V prípade ak o zakázaných otázkach nemôže rozhodovať suverén ostáva už len jeden subjekt a tým je parlament. Vychádzajúc z čl. 2 ods.1 Ústavy SR môžeme povedať, že právomoc parlamentu rozhodovať o daniach, odvodoch a základných právach a slobodách patrí suverénovi a je NR SR len prepožičaná prostredníctvom volieb. Je preto otázne prečo má originálny nositeľ štátnej moci menšie právomoci, ako subjekt na ktorého bola táto moc len delegovaná. Námienu potvrdzuje aj uznesenie Ústavného súdu SR II. ÚS 31/1997, ktorým bolo jasne vymedzené, že referendum možno prijať návrh, ktorý by navrhol zmenu Ústavy SR.¹¹¹ Z toho implikuje možnosť zmeniť ustanovenie upravujúce zakázané otázky. Myslím, si že tu neobstojí ani názor, že človek rozmýšľa vždy vo svoj prospech, čoho následkom by mohlo byť zrušenie daní. Som toho názoru, že ak občania štátu nie sú schopný sami o sebe rozhodovať a potrebujú na to niekoho iného, tak si vlastný štát nezaslúžia.

Ochranu platne vymedzenej ústavnosti v oblasti zakázaných otázok zveruje Ústava SR prezidentovi Slovenskej republiky.¹¹² V tejto súvislosti môže nastať právne zaujímavá situácia, ak by parlament zlegalizoval návrh prijatý v referende, ktorý by menil základné ľudské práva. Úroveň dostatočnosti ochrany, však treba posudzovať podľa kompetentnosti osoby prezidenta SR, ktorá môže by jednak dostatočnou pre ochranu ústavnosti a jednak túto svoju funkciu nemusí splňať. To však je už na zodpovednosti suveréna.

---

¹⁰⁹ KANÁRIK, I.: „Verejný záujem“ v právnom štáte. In *Právny obzor*, 80, 1997, č. 3, s. 259.

¹¹⁰ Všeobecne známe námietky sú obsahom ďalšej podkapitoly.

¹¹¹ Uznesenie ÚS SR, sp. zn. II. ÚS 31/1997: „V referende nemožno priamo na základe výsledku hlasovania zmeniť ústavu. Prijatie návrhu v referende má ústavnú relevanciu v tom zmysle, že ním občania zúčastnení na hlasovaní udelia parlamentu príkaz, aby v súlade s návrhom prijatým v referende zmenil časť ústavy, ktorá bola predmetom vyhláseného referenda. Ústava však neobsahuje ustanovenie umožňujúce občanom, aby hlasovali priamo o formulácii navrhutej zmeny ústavy.“

¹¹² Konkrétne čl. 95 ods. 2: „Prezident Slovenskej republiky môže pred vyhlásením referenda podať na Ústavný súd Slovenskej republiky návrh na rozhodnutie, či predmet referenda, ktoré sa má vyhlásiť... je v súlade s ústavou alebo s ústavným zákonom.“

3.5 Výhody a námietky voči referendu

Inštitút referenda, ako takého, má svoje korene vo Švajčiarsku v 15. storočí. Konkrétne išlo o hlasovanie v obciach, ktorého výsledky sa prenášali na vyššiu úroveň.¹¹³ Postupne sa rozšírilo a skutočný rozmach zaznamenalo v Ústavách a špeciálnych zákonoch vydaných po II. svetovej vojne, po roku 1945. Počas tohto obdobia, bolo možné pozorovať klady aj zápory tohto inštitútu. Použitím analógie je možné predpokladať, že dané tvrdenia bude možné aplikovať aj na ostatné formy priamej demokracie.

Častou námietkou voči referendum je, že sa nedá použiť ako pravidelná inštitúcia a nevie pohotovo reagovať na aktuálne problémy. Občan nie je pripravený neustále rozhodovať a často sú otázky tak problematické, že im ani nerozumie, aj s takýmto argumentom sa môžeme stretnúť u kritikov referenda. Prípadná nekvalifikovanosť hlasujúcich sa dá znížiť, a to zavedením časového odstupu medzi hlasovaním a vyhlásením referenda. Frekventovane spomínanou námietkou je hrozba pre menšiny. Pod danou hrozbou si treba predstaviť situáciu, keby by väčšina vyjadrila súhlas s otázkou, ktorá by predstavovala reálnu hrozbu pre menšiny. Podľa môjho názoru je táto námietka neopodstatnená, pretože to priamo vylučuje Ústava SR negatívnym vymedzením predmetu referenda.

Najčastejšie skloňovanou námietkou proti referendu je nedostatok zmyslu pre zodpovednosť. Pri argumentácii v prospech spomenutej námietky sa vychádza z tvrdenia, že človek je zahľadený, len na svoj osobný prospech a neberie ohľad na záujmy spoločnosti ako takej (napr. zrušenie daní). Keďže Ústava SR neumožňuje konať referendum, ktorej predmetom by bolo napr. zrušenie daní, nikdy sa odpovedať, ako by hlasovanie skončilo nedozvieme. Vychádzajúc však z praxe niektorých krajín, ako Švajčiarsko¹¹⁴, je možné označiť túto námietku tiež za neopodstatnenú. V tejto súvislosti si treba položiť otázku, komu má prináležať právo rozhodovať o podstatných náležitostiach, či suverénovi ako nositeľovi moci, či subjektu, na ktorý je moc delegovaná?

Okrem spomenutých nevýhod sa často skloňuje ekonomická výhodnosť referenda, ale to je už obsahom presahuje možnosti tejto práce. Vyjadrím v krátkosti len svoj názor. Pri terajšom spôsobe vykonávania referenda je jeho potreba vykonávania u mňa sporná,

---

¹¹³ Porovnaj: PERNTHALER, P.: *Allgemeine Staatsichre und Verfassungichre*. Wien- New York: Springer, 1996, s. 175 a nasl., ISBN 3211828184.

¹¹⁴ Švajčiarsko, ako krajina, kde sa referendum uskutočňuje pravidelne, sa vyslovilo v poslednom čase proti zvýšeniu počtu týždňov uzákonenej dovolenky

keďže občan má aj iné výhodnejšie alternatívy ako prejavíť svoj názor. Iná situácia by nastala pri zmene na elektronický systém, kedy by sa náklady na vykonávanie rapídne zmenšili, čoho následkom by bolo zatraktívnenie tohto inštitútu, ktorý poskytuje dost' široké možnosti pre suveréna. Aj možno práve to je dôvodom terajšieho legálneho vymedzenia referenda.

Čo sa týka výhod, je ich možné vymenovať hneď niekoľko. Za hlavnú výhodu referenda možno považovať to, že maximalizuje legitimitu politických rozhodnutí.¹¹⁵ Práve tým, že občan vyjadrí svoj názor v referende a tým sa dosiahne určitého riešenia, dochádza k obchádzaniu nutného medzistupňa, ktorým sú volení zástupcovia. Hlasujúci tak získava pocit dôležitosti a je priamo zapojený do možnosti rozhodovania. Ďalšou výhodou je výpovedná hodnota výsledkov referenda. Na rozdiel od výsledkov volieb, poskytujú politickým stranám presnejšie názorové rozporenie obyvateľstva, čo môže priamo pomôcť pri tvorbe predpisov a nastavení politického smerovania krajiny. Práve tá *vox populi* vyslovená pri hlasovaní má váhu, ktorú si uvedomujú aj politické strany a vedia, že ich prípadný nesúhlas sa môže premietnuť vo volebných výsledkoch.

Hoci inštitút referenda má svoje opodstatnenie a výhody, ako je spomenuté vyššie, zastávam sa pri doterajšej právnej úprave názoru, že účelom a úlohou referenda je poskytnúť suverénovi len pocit, že aj napriek spoločnosti s prevládajúcim zastupiteľským systémom, má okrem volieb možnosť, svojim pôsobením doceliť zmenu. Práve takýto stav vyhovuje politickým elitám.

---

¹¹⁵ Porovnaj: BUTLER, D.- RANNEY, A.: *Referendums Around the World: the growing use of direct democracy*. Washington: AEI, 1994, s. 14-15, ISBN 0844738530.

Záver

Na záver si dovoľím konštatovať, že cieľ, ktorý som tou to prácou sledoval, bol naplnený. Popri teoretickým vymedzeniam jednotlivých inštitútov, som zaujal stanovisko k jednotlivým problematickým vymedzeniam inštitútov.

Osobne zastávam názor, že jednotlivé inštitúty sú potrebné a majú svoje opodstatnenie. Problematickosť vidím v aktuálnej úprave daných inštitútov. Bolo by veľmi príjemne si myslieť, že referendum tu je pre nás občanov ako prostriedok, pomocou ktorého dokážeme presadiť vlastnú vôľu a nemusíme pritom počúvať vládcu. Podľa môjho názoru, terajšia situácia môže nabádať si také niečo myslieť, ale referendum momentálne viac slúži vládcovi ako subjektu, ktorému bolo určené. Ani stav volebného práva na Slovensku vo mne neevokuje nič iné, ako rozpor medzi *de lege lata* a *de lege ferenda*.

Ak by som mal charakterizovať legálny stav volieb a referenda jedným slovom, použil by som slovo „*neadekvátny*“. Neadekvátny vo význame, neodrážajúci reálny stav, ktorý by si ľud, ako nositeľ moci, zaslúžil.

Vždy, ak nejaký stav nevyhovuje jednému zo subjektov, existuje subjekt, ktorý z toho môže mať prospech. Aj toto tvrdenie môže byť motiváciou pre zmenu a ďalší vývoj ústavného zriadenia v Slovenskej republike. Pritom treba mať vždy na pamäti citát:

„Ak má demokracia nedostatky, musíme prekonať tie nedostatky, ale nie prekonávať demokraciu.“

Tomáš Garrigue Masaryk

Zoznam použitej literatúry

MONOGRAFIE:

SVÁK, J.- CIBULKA, Ľ.- KLÍMA, K.: *Ústavné právo Slovenskej republiky (Všeobecná časť)*. 2. Vydanie. Bratislava: BVŠP a EUROKÓDEX, 2009. 984 s. ISBN 9788089363353.

KRESÁK, P. a kol.: *Občan a demokracia*. Bratislava: Polygrafia SAV, 1997. 315 s. ISBN 8096716972.

KNAPP, V.: *Teorie Práva. I. vydanie*. Praha: C.H.Beck 1995, 247 s. ISBN 8071790281.

BRÖSTL, A.- DOBROVIČOVÁ, G.- KANÁRIK, I.: *Základy štátovedy*. Košice: UPJŠ, 2007, 188 s. ISBN 9788070976791.

FILIP, J.- SVATOŇ, J.- ZIMEK, J.: *Základy štátovedy*. Brno: MU, 2006, 399 s. ISBN 9788021040571.

PLATÓN: *Ústava*. Bratislava: Pravda, 1980, 319 s.

ARISTOTELES: *Politika*. Bratislava: Pravda, 1988, 148 s.

SPINOZA, B.: *Traktát theologicko- politický*. Praha: Tribuna, 1922, 352 s.

HOBBS, T.: *Výbor z diela*. Praha: Svoboda, 1988, 229 s.

ROUSSEAU, J.-J.: *O spoločenské smlouvě*. Praha: Aleš Čenek, 2002, 160 s. ISBN 8086473104.

POSLUCH, M.- CIBULKA, Ľ.: *Štátne právo Slovenskej republiky*. Šamorín: Heuréka, 2006, 336 s. ISBN 8089122310.

ČIČ, M. a kol.: *Komentár k ústave Slovenskej Republiky*. Bratislava: Eurokodex, 2012, 831 s. ISBN 9788089447930.

VERHULST, J.- NIJEBOER, A.: *Priama demokracia. Fakty a argumenty k zavedeniu občianskej iniciatívy a referenda*. Brusel: Democracy International, 2007, 86 s. ISBN 9789078820055.

PALÚŠ, I.- SOMOROVÁ, Ľ.: *Štátne právo Slovenskej republiky*. Košice: UPJŠ, 2010, 558 s. ISBN 978807097787.

ADAMOVIČ, K.- KRÍŽKOVSKÝ, L.: *Politologie*. Praha: Codex, 1997, 381 s. ISBN 8085963221.

HENDRYCH, D. a kol.: *Právníký slovník*. Praha: C. H. Beck, 2009. 1450 s. ISBN 9788074000591.

BEETHAM, D.: *The Legitimation of Power*. London: Palgrave Macmillan, 1991, 267 s. ISBN 0333375386.

PERNTHALER, P.: *Allgemeine Staatsichre und Verfassungsicre*. Wien- New York: Springer, 1996, 335 s. ISBN 3211828184.

BADURA, P.: *Staatrecht*. München: Buch, 2010, 1068 s. ISBN 9783406601644.

BUTLER, D.- RANNEY, A.: *Referendums Around the World: the growing use of direct democracy*. Washington: AEI, 1994, 285 s. ISBN 0844738530.

ODBORNÉ ČLÁNKY:

GRYGOVÁ, E.: *Plebiscit a referendum v modernej demokracii*. In *Právný obzor*, 1990, č.6, s. 457.

ROSPUTINSKÝ, P.: *Inštitút ľudovej iniciatívy*. In *Justičná revue*, ročník 56, 2004, č. 8-9, s. 886

ŘEHŮREK, M.: *Participačná demokracia a suverenita občanov*. In *Právný obzor*, 1997, č. 3, s. 296.

ADAMOVIÁ, K-KRIŽKOVSKÝ, L.: *K diskusi o příme demokracii*. In *Právník*, 1993, č.6, s.507.

SYLLOVÁ, J.: *Celostátní referendum- instrumentální institut*. In *Právník*, 1992, č. 2, s.

ČENTÍK, T.: *Niektoré právne aspekty referendumovej otázky*. In *Justičná revue*, 62, 2010, č.10, s. 1135-1142.

KSEŇÁK, Š.: *Slovenský parlament*. In *Ústavný systém Slovenskej republiky (doterajší vývoj, aktuálny stav, perspektívy)*. Košice: UPJŠ, 2009, ISBN 9788070977774, s. 245.

OROZS, L.: *Ústavný systém Slovenskej republiky- všeobecná charakteristika, hodnotenie, perspektívy*. In *Ústavný systém Slovenskej republiky (doterajší vývoj, aktuálny stav, perspektívy)*. Košice: UPJŠ, 2009, ISBN 9788070977774, s. 9.

CISAŘ, O.: *Občanský republikanismus a deliberativní demokracie*. In: *Demokracie. Teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepřátelé a perspektivy demokracie*. Brno: MU v Brně, 2007. ISBN 978802104249 s. 84 – 109.

PRÁVNE PREDPISY A JUDIKATÚRA:

Zákon NR SR č. 460/1992 Z. z. Ústava SR

Zákon NR SR č. 46/1999 Z. z. o spôsobe voľby prezidenta SR, o ľudovom hlasovaní, o jeho odvolaní a o doplnení niektorých ďalších zákonov v znení neskorších predpisov

Zmluva o Európskej únii v konsolidovanom znení po Lisabonskej zmluve- Úradný vestník EÚ C 83 z 30. Marca 2010

Zákon NR SR č. 85/1990 Z. z. o petičnom práve v znení neskorších predpisov

Zákon NR SR č. 331/2003 Z. z. o voľbách do Európskeho parlamentu

Zákon NR SR č. 46/1999 Z. z. o voľbe prezidenta

Ústavným zákonom č. 9/1999 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení ústavného zákona č. 244/1998 Z. z.

Zákon NR SR č. 346/1990 Zb. o voľbách do orgánov samosprávy obcí

Zákon NR SR č. 303/2001 Z. z. o voľbách do orgánov samosprávnych krajov a o doplnení Občianskeho súdneho poriadku

Zákon NR SR č. 333/2004 Z. z. o voľbách do Národnej rady Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov.

Zákon NR SR č. 38/1993 Z. z. o organizáciu Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov

Zákon NR SR č. 564/1992 Z. z. o spôsobe vykonania referenda

Zákon NR SR č. 40/1993 Z. z. o štátnom občianstve Slovenskej republiky

Nález ÚS SR, sp. zn. PL. ÚS 19/98 z 15.10.1998 publikovaný v Zbierke zákonov 318/1998, čiastka 121

Nález ÚS SR, sp. zn. II. ÚS 37/98 z 26.1.1999 publikovaný v zbierke Ústavného súdu SR

Uznesenie ÚS SR, sp. zn. II. ÚS 31/97 z 21.5.1997 publikované v Zbierke zákonov 139/1997, čiastka 64

INTERNETOVÉ ZDROJE:

Výsledky volieb dostupné na: <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=71>

Výsledky referenda dostupné na: http://app.statistics.sk/ref_2003/webdata/home.htm

DRECHSLER, W.: *The Estonian e-Voting Laws Discourse: Paradigmatic Benchmarking for Central and Eastern Europe* [online]. Berlin: CiteSeer, 2003. [cit. 2013-01-04]. Dostupné na internete:

<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/nispacee/unpan009212.pdf>

KAPLER, T.: *Volby v ČR, volby přes internet a SMS, Estonsko budiž vzorem* [online]. Praha: Lupa, 2008. [cit. 2013-01-04]. Dostupné na internete:

<http://blog.lupa.cz/internet/volby-v-cr-volby-pres-internet-a-sms-estonsko-budiz-vzorem/>

SIMON, J.: *Gordon Brown outlines plans to reform UK Voting system* [online]. London: Star-one, 2010. [cit. 2013-01-04]. Dostupné na internete:

<http://www.star-one.org.uk/gordon-brown-outlines-plans-to-reform-uk-voting-system/>

MANOLEA, B.: *Enough Internet Voting Trials Says The UK electora Commission* [online]. London: ENRI-gram, 2007. [cit. 2013-01-04]. Dostupné na internete:

<http://www.edri.org/edriagram/number5.16/uk-electoral-report>

KRIMER, R.: *Implementing Electronic Voting: The austrian Experience* [online]. Wien: Sal, 2012. [cit. 2013-01-04]. Dostupné na internete:

<http://www.slideserve.com/ichabod/implementing-electronic-voting-the-austrian-experience-mag-robert-krimmer-vienna-university-of-ba-and-economics-aust>